Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

7 МАЙ
№ 37 (2249)
1959 шу
Мах 20 кеп.

РАДИОСВЯЗА, РАДИОВЕЩАНЕ, ТЕЛЕВИДЕНЕ БОЛХЛОЙ!

БЕРРИГА ШОАИ НИЗ ТIАБАХИЙТА ВАЙ ДАЬХЕН КЪАХЬЕГАМХОШКА ССКП XXI-ча СЪЕЗДО ВАЙ МЕХКА КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕ, АЬННА ОТТАЯЬЧА ПРОГРАММАН ЛОАРХIАМИ ЧУЛОАЦАМИ ДIАБОВЗИЙТАРА. ДУКХАГIА Е ЦУ ИСТОРИЧЕСКИ СЪЕЗДА РЕШЕНЕШИ МАТЕРИАЛАШИ ЮВЦАШ ЙОЛА РАДИОПЕРЕДАЧАШ. ШЕРАГIА ДIАЙОАРЖАЕ ПРОИЗВОДСТВОН НОВАТОРИЙИ ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙИ, ИШТТА ХЬАЛХА ЛАТТАЧА ЮРТА БОАХАМА МЕХАНИЗАТОРИЙ А ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ А ОПЫТ.

КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ РАДИОПЕРЕДАЧАЙ ЧУЛОАЦАМ МАССА А ОАГIОРАХЬАРА ЛАКХБАРА ТIЕХЬА!

РАДИОН ДИ

Тахан радион ди да.

Коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеча къахьегамхой оарцагIа боахаш а уж коммунистически уйланца кхетабеш а СССР-е радиос бу болх боккхача лоархIаме ба.

64 шу хьалха Сийлахь-воккхача Iилмахочо А. С. Поповс араяьккха радио Iалаьмате чIоагIа дегIаенай, къаьстта Советски Iаьдал эттача шерашка а йоагIаш.

В. И. Ленин радион чIоагIа лоархIам беш а из «доккха гIулакх хургда» яхаш а хиннав.

Вахаро бакъдир Ленина радиох аьннар. Баьччан васкет кхоачаш а деш, Коммунистически партес доккхий толамаш даьхад радио йоаржаеш а цунах пайда эцаш а. ХIанз укх сахьата Советски Союзе Iалаьмате дукха радиостанцеш я, 50 миллионал совгIа радиоприемни точка а болаш. 1919 шера эггара хьалха Нижегородской радиостанцес къамаьл дича нах чIоагIа цецбаьлар. ХIанз радиос къамаьл деш ца хеза саг бIаргавайча нах цецбаргбар. СССР-е 3 миллион гаргга телевизор а 53 телецентр а я.

Радио чIоагIа дегIаяр дика бIаргаго йиш я вай республикага хьежача а. Грознера эггара хьалхара радиопередачаш хиннай 30 шу хьалха. Цу хана городашка а юрташка а бIаьннел совгIа радиоточка бацар. ДIадаха шу йистедоалаш республике 67-нел совгIа радиоузел яр. Эггара кердагIа йолча радиоаппаратураца кийчъяьча РВ-23 йолча республикански радиостанцен 70 эзар радиоточка ба.

Духхьал укх дIадахача цхьан шера республике тIакхийттаб 10 эзар совгIа радиоточка, хIаьта радиоузлай низ 18 эзар ватт лакхбеннаб. ДIадахача шера Веденски районе МехкатIа йиллар колхозашка гIулакх дергдола радиоузел, Саясановски района юрташка болх бе йолаелар радиотрансляционни линеш. Каргалински районерча станцешкеи колхозни поселкашкеи радиофикаци яь яьннай. Ачхой-Мартановски районе йоккхача кхаь юрта — Орехове, Лермонтов-Юрта, ШаIами-Юрта радиофикаци яьй.

Радиовещании телевидении коммунизм бахьан советски наха лоаттабеча къовсаме доккха новкъостал деш я. Коммунистически уйланца нах кхетабеш, наха юкъера бувзам лакхбеш, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдеш бола боккха низ ба радио.

Советски наха боккхача безамца ладувгI Пекинера, Прагера, Тиранера, Софера, Варшавера, кхыча социалистически мехкий столицешкара еча радиопередачашка. Халкъа демократен мехкашкарча вай доттагIаша керда вахар дуллаш шоашта карагIдаьннараш довзийт вайна, шоай халкъий тоалуш латта вахар дувц. Социалистически системан мехкашка радиос халкъа гIулакх ду.

Радион гIулакх кхыча тайпара латт капиталистически мехкашка, къаьстта США. Цига радиоси телевиденеси капиталисташта гIулакх ду. Къамашта юкъе моастагIал оттадеш, керда тIом могабеш, кагирхой телхабеш, социалистически мехкех харцдари аьлдиттеи дувцаш я цига радиои телевидении.

Коммунистически партеси Советски правительствоси йоакхо еш хилар бахьан долаш СССР-е чIоагIа дегIа а енай, адамаша мел беча балха юкъе а кхаьчай радио.

ХIанзара радио — связа эггара дукхагIа даьржа а тоаденна а дола гIулакх да. 1895 шера 7 мае Эрсий физико-химически обществон заседане А. С. Поповс ше эггара дунен тIа хьалха яь радиоприемник дIахьекхай. Цу радиоприемника сигналаш массехк итташ метраш мара гаьна йолхаш хиннаяц. Укх шера январь бетта Советски Союзерча радиостанцеша хадданза бувзам лоаттабир Iалаьмате чехка йодача, лаьттана 500 эзар километр гаьна яьннача космически ракетаца.

Радиотехника чIоагIа дегIаяр бахьан долаш автоматика производствона юкъейоалае йиш хилар. Радиоэлектронни приборашеи установкашеи гаьнарча моттигера механизмаш лелае, машинаша беча балхага а арахецача продукцен дикалга а хьажа торо хулийт. Юрта боахаме радиоэлектронико новкъостал ду дIадийна фу тIа мишта доал а юртбоахама продуктай дикал миштай а хьожача, кхашта зулам деча са доаллача хIамашца къовсам лоаттабеча. Метеорологе чIоаггIа юкъедоаладаьд радиозондировани елга — феца йиза бургацаш шоашца радиопередатчикаш а йолаш сиглен атмосфере лакхха урагIйохийтача. Цу тайпара долча метеорологически бакъдараша хургбола хоаттам нийсагIа хойт. Геологеи геодезеи лаьттагIа доахка рузкъаш лехаш беча балха чIоагIа новкъостал ду радиоэлектронни прибораша. Тайп-тайпара долча лазарех нах берзабеча шерра юкъейоалаяьй радиометрическии диатермическии прибораш.

ВорхI шерарча плана кертера декхар да мехкара хIама хьаду низаш масса а оагIорахьа дегIадоаладар. Иштта дегIадаьхкача хIама хьадеча низаша торо хулийтаргья коммунизма материально-технически лард йоллача боккха гIа баккха а капиталистически мехкашца лоаттаеча маьршача экономически яхье СССР котъяккха а.

Технически прогресса лардех цаI ше йолча вай радиос, къаьстта радиоэлектронико йоккха моттиг лоац из декхар кхоачашдеча. Укх ворхI шера электроникан ларда тIа советски Iилмахоша, конструктораша, инженераша, техникаша, болх бергба производственни процессашта механизации автоматизации еш, цу гIулакха эша керда технически средстваш еш. Радиоэлектронико тIа-тIа а дукхагIа новкъостал ду къахьегама овсарле лакхъеча сага къахьегам аттача боаккхаш.

ДIахо а радиосвязь, радиовещани, телевидени дегIайоалае лерхI ворхI шерарча плана тIа. ЛоархIам боллаш лакхлургба радиовещательни станцей низ, телевидени, ультракоротковолнови вещани, хIаьта иштта бос бола телевидени а чIоагIа яржаргья. 1965 шу тIакхоачаш мехкара радиоприемни точкаш 30 миллион гарггеи телевизораш 12,2 миллиони дукхагIа хургья. ВорхI шу доалаш Нохч-ГIалгIай мехкара радиоточкаш 40 эзар дукхагIа хургда. Мехкара телевизионни станцеш 2,6-эза дукхагIа хургья. 100 керда телевизионни станци болх бе йолалургья. Ер шу йистедоаллаш болх бе йолалургья вай автономни республике еш латта телецентр.

ССКП Центральни Комитето радиовещанен болхлошта хьалхашка чIоаггIа бехктонхаме декхар оттадаьд — радиога ладувгIарашта партен XXI-ча съездо коммунизм шерра хьалъе аьнна оттадаьча программан чулоацам а лоархIам а дIабовзийта.

Нохч-ГIалгIай радиовещанеи телевиденеи комитето партен XXI-ча съезда кийчо ярах, съезда решенех, материалех йола передачаш яьй. Предприятей, колхозий, совхозий ворхI шерарча планах лаьца йола передачаш кийчъяьй. РадиоладувгIараша чIоагIа ладийгIар «Коммунистически къахьегама предприяти» яха цIи яккха Грозненски химически завода болхлоша тIагIертта беча балхах оттаяьча, «Шерра гIа боаккхаш болх грозненски химикаш» яхача передачага.

Цхьабакъда, кхоачамболлаш увттаяц вай тайп-тайпара йола передачаш. Болх бечча моттигашка увттаяь репортажаш кIезига ю, дукха хул цхьа тайпа хIама дувцаш йола наьха ладувгIа безам боаца, къеча а шаьра боацача а меттаца язъяь материалаш. ЦIенхаштта дола кхоачамбоацараш да музыкальнии драматическии вещане а. Дукха ха йоаццаш мара дIадоладаьдац наьха ладувгIа дог доагIа, сатирически радиожурнал санна дола, передачаш елга.

Республикерча къахьегамхоша радион болхлошкара дIадеха бокъо йолаш да передачай идейно-политически боарам лакхбелга, ворхI шерара план кхоачашъеча промышленностерчеи юрта боахамерчеи болхлой къахьегам а цар вахар а дикагIа дувцилга. Цунах лаьца Нохч-ГIалгIай радиокомитето вIашагIйохкаш я «Семилетке Нохч-ГIалгIайчен районаш» яха передачаш. Республикан промышленностеи юрта боахамеи новаторех лаьца йолча очеркай передачаш а увттае лерхI.

Радиосвяза, радиовещанен, телевиденен болхлой, берригa советски нах а санна, чIоагIа гIад а бигаб, дог ура а оттадаьд ССКП XXI-ча съездо тIаийцача, вай мехка шерра коммунизм хьалъе аьнна оттаяьча программо. Цар шоай низ кхо ца беш болх бергба из программа кхоачашъеш дакъа лоацача.

Дукха ха яц тракторист Киселев Владимир армера цIавена. Ший вешийца Георгеца болх бе лаьрхIар цо. Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза кхашка бIаьстан балхаш арадоаллаше а трактористаш болча вежараша Владимиреи Георгеи яхье баьннарашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар, хIаьта хIанзалца из моттиг дIа а хийцаяц. Масса хана цIе байраккхилг ягIа цар трактора тIа. Нагахьа санна нормах 10 гектар аха езаш яле цар оах 18, нагахьа санна 18 гектар нормах дIае езаш яле — дIаюв 30.

Шоаш тIаийца декхараш сийленца кхоачащдеш боахк вежарий КиселевгIар.

Сурта тIа: тракторист В. Киселев ший трактора тIа цIе байракхилг йогIаш воал.

А. Куимова сурт.

Семилеткан хьалхарча шера план—ханал хьалха

ХIара дийнахьа керда балха толамаш доахаш, партен XXI-ча съезда решенеш кхоачашъеш боахк «Красный молот» завода 4-ча цехера болхлой. Укх шера продукци арахецара план ханал хьалха кхоачашъяра болхлошта юкъе шерра дIаяьржай социалистически яхь. Сийленца кхоачашъяьй цеха коллективо 1-ча квартала а, 4 бетта йола а продукци арахецара план. Апрель бетта тIехьарча массехк дийнахьа май беттарча плана счетах къахьийтад коллективо.

Продукци дукхагIа арахецарал совгIа, дика а я из, хIаьта дIахо йодача хана цун дикал кхы а совъяккха лаьрхIа а ба болхлой.

ХIанз цехо арахецача деталех 65 процент штамповка а еш арахец, гаргтача хана еррига арахецаш йола оатхалаш а хургья штамповка еш. Цул совгIа тIехь-тIехьагIа эргайоалаш, тоалуш йоагIа штамповкан технологи.

Шоашта хьалхашка латта декхараш дика кхетаду болхлоша. Из гуш да цхьан масалах. Нагахьа санна дIадахача 1958-ча шера цехе верригаш а 15 рационализатор хиннавале укх шера хьалхарча 4 бетта уж ва 100 гаргга сат.

Рационализаторски предложенеш балха юкъе кхахьарца мара вIаштIехьадаргдац къахьегама овсарле совъяккха, арахецача продукцен ший мах лохбе. Цудухьа цу лоархIам болча гIулакха дикка уйла тIаяхийтай цеха кулгалхоша а болхлоша а.

ТIехь-тIехьагIа дукхагIа хулаш латта балха тIа хьалхарча мугIарех йола бригадаш.

Заводе дика йовзаш я кузнеций Фучадже, Олейникова, Ерыкина, Элиханова, Шовлова, прессовщикий Грищенко, Савченко, Петровой, Морохинай, иштта кхыбарий бригадаш. ХIара сменах йола балха норма цар 200—250 процент кхоачашъю аьлча харцдац.

Дукха ба цехе вокха болхлошта шоай говзал дIалуш, царна новкъостал деш бола болхлой. Царех ба Грозненски горсовета депутат вола нов. Ерыкин, Ленински райсовета депутат вола нов. Элиханов, иштта кхыбараш.

Дукха ба йоккхача цеха болхлой коллектива юкъе гIалгIайи нохчийи. Цхьа шу мара дац къона болхло нов. Германхов цехе балха вена. ХIанзе ше дIавовзийтав цо дикача балхаца, масса дола хIама ха, довза гIерташ, халонех ца кхераш хиларца.

Иштта ба цу цехера Джабраилов, Абубакаров, Баширов, кхыбараш.

ЛаьрххIа болхлошта керда балха методаш дIаIомаергйолаш йилла школа я цехе. Масса хана лекцеш, газеташ, журналаш деш болхлошта юкъе. Цеха партийни организацес дика оттабаьб болхлошта юкъера политико-массови болх.

Цеховой комитета председатель ва Дзортов Эдалгири. ХIара болхлочунна дIадегIал а ваха къамаьл де, цунгара болх хьабеха, цунна эшар дIадала хов нов. Дзортовна. Цудухьа ва из болхлоша лоархIаш а.

Шеко яц заводе хьалхле лелаерий мугIарех йолча 4-ча кузнечни цеха коллективо ше тIаийца декхараш сийленца кхоачащдергхилари ерригача цехах коммунистически къахьегама цех аьнна цIи тулларгхилари.

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

Дика къахьега коллектив

ССКП XXI-ча съезде тIаийца ворхI шерара план ханал хьалха кхоачашъелга ше-ший декхар лоархI промышленносте а юртбоахаме а гIирсаш деча а балха волча хIара советски саго.

Масса йолча халкъа боахама отраслешка гIирсаш сихагIа а дикагIа а хьалдаь даха йиш хилари торо хилари хьахьокх дикатIа йолча строительни организацеша деча балхаша. Царех я гIирсаш дечеи гIирсаш ду материалаш ечи Совнархоза Управлене чуйоагIаш йола № 5 йола строительно-монтажни управлени.

Шоай бола низ, хьинар тIадахийта къахьег управленерча болхлоша, инженерно-технически болхлоша шоашта хьалхашка латта декхараш сихагIа, дикагIа кхоачащдара. Дерригача балхашта механизаци яра гIулакх шердарал, къахьегама овсарле лакхъярал совгIа, шоаш деш дола гIирсаш ханал хьалха йисте а доах болхлоша. Из цар вIаштIехьадоал балха юкъе керда рационализаторски предложенеш кхахьарца.

Духхьала укх шера хьалхарча квартале СМУ—5 болхлошеи инженерно-технически болхлошеи тийнна рационализаторски предложенеш бахьан вIаштIехьадаьлар 200 эзар сом кходе, хIаьта планал дукха а хьалха гIирсаш хьалдаь а даьлар.

Ножай-Юртарча Яман-Су яхача хи тIа тIий туллача хана управленерча производственно-технически отдела начальника нов. С. М. Иофе еннача предложенех тIийна кIалха йохка езаш хинна лардаш хийцар чона бIоагIий догIарца.

Цу кIал лардаш йохка ха дар, хIана аьлча уж йохка езар 4 метр кIоарга, хIаьта цигача 1 метр кIоаргал а долаш хий латтар. Нагахьа санна лард йоллаш хилча хьалхагIа иззала хий дIа а даьккха цул тIехьагIа мара балхаш доладе йиш яцар. Ларда меттала металлически турбай бIоагIий дегIача уж кIезигах дахаргдоацилга дика ховш дар.

Цу гIулакхо торо хилийтар оттаяьча ханал 4 бутт хьалха тIий хьалдаь йистедаккхеи 130 эзар сом кходен. Цул совгIа болхлошта селла хала дола лард йоллара балхаш а дедезанзар. Цига балхаш кIезигдар бахьан долаш вIаштIехьадаьлар еррига транспорт а дIа ца йодаш мукъаяккха, гIирсаш ду материал а кхычахьа яхийта.

Пайдане йола рационализаторски предложенеш дукха тийнай старши прораба нов. И. С. Юшина. Духхьала 1-ча квартале кхоъ рационализаторски предложени еннай цо.

Шоай болх безаш а бовзаш а ба слесарь В. Д. Балыкин, электросварщик П. И. Тримаскин, иштта кхыбараш. Балхаш аттагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра цар телаш йолча рационализаторски предложенеша дукха пайда а лу болхлошта атто а ю.

Керда производственни толамаш даха лаьрхIа № 5 йолча строительно-монтажни управленера болхлой хилар бахьан долаш цар вIаштIехьадаьлар эггара халагIа йолча квартале — 1-ча квартале гIирсаш дара план тIехкхоачашъе. 4 бетта план тIехкхоачаш а яь сийленца накъбаьхкар уж дерригача дунен тIарча къахьегамхой дезача денна — 1-ча Майна.

Д. ХАМАТХАНОВ, инженер.

Укх шера Москве хьалдергда 2700 эзар квадратни метр дола чуIе цIенош, е 90 эзар квартира. Сихдаь чуIе цIенош хьалдеш латт дукхача районашка — Юга-Западе, Нови Черемушке, Фили-Мазилове, Хорошево-Мневнике, Северни Измайлове, иштта кхычахьа.

Пишлош хьалъяра йоккха программа толаме кхоачашъяр духьа цIенош хьалдергдолаш да заводашеи цIенош деча комбинаташеи арахецаш долча доккхийча цIеной доакъош а ухийташ. ХIанз Москве дукхагIа хьалде доладеннад цIенош йоккхий блокаши панелаши ухийташ.

Сурта тIа: йоккхий блокаш йола чуIе цIенош хьалдеш латт Верхни-Мневнике.

Н. Грановске сурт. ТАСС фотохроника.

Керда сомий бешамаш

Керда сомий бешамаш йогIара чIоагIа къахьегаш ба Ножай-Юртовски районера юрта боахама къахьегамхой. Колхозаша укх бIаьсти дIаегIай 200 гектар керда сомий бешамаш. Иштта колхозаша дIадийнад массехк гектар хо а.

Цул совнагIа къаьна сомий бешамаш йоIаш а, гаьний гонахьеш оахкаш а, кхыдола Iунал деш а дукха балхаш даьд колхозникаша.

Цу тайппара, керда сомий бешамаш дIайоагIара план 570 процент кхоачашъяьй районерча колхозникаша.

Семилетко хьалхашка оттадаь доккхий декхараш ханал хьалха кхоачашде оарцагIбаьнна ба колхозникаш.

Доккхий толамаш

Шелковский районерча Сталина цIерахча колхозе цхьатарра дIалаьрхIача бахкаш болча хIара бIаь-бIаь жево 124 Iаьхар баьб. Жева деш долча Iоахарий дукхалга диллача болх эггара дикагIа латт жа кхоабача шоллагIча ферме. Цу ферме цхьатарра дIалаьрхIача 100 жево 129 Iаьхар баьб. Цхьацца йолча бригадашка кхы дукхагIа да хIара 100 жево даь Iоахарий: Нурлубаева бригаде — 147 Iаьхар, Байрамова бригаде — 143 Iаьхар, Ажмамбетова бригаде — 142 Iаьхар.

Кхыча фермашка геттара дика хьокхамаш даьхад Иван Пронькин, Федор Кульчуков, Тангатар Отопов чабанаш болча Iулашка.

ХIанз чуйнна жа ларга кийчо еш ба колхоза жа леладеча фермашка.

Гаражни оборудовани арахецача заводе

Советски Союза дукхача автогаражашка бIаргаго йиш я Грозерча гаражни оборудовани еча завода марка тIалатташ йола консольни (подъемни) кранаш, 4—8 тонн хьалъайе низ бола подъемникаш, 20—40 тонн дозал дола прессаш, домкраташ, иштта дукха кхыйола машинашта ремонт еча эшаш йола оборудовани.

Вай мехка меттел доазол дехьа а йовзаш а дика лоархIаш а я цу завода продукци. Укхаза арахийца оборудовани лелаю Китае, Инде, Вьетнаме, иштта кхыча мехкашка. 1958-ча шера Афганистане хиннача выставке хьалхарчарех моттиг яьккхай Грозненски завода продукце.

ЧIоагIа хьинаре къахьег завода коллективо укх семилеткан хьалхарча шера. Валови продукци арахецара биъ бетта йола план 101,5 процент кхоачашъяьй заводо. Майна хьалхарча социалистически яхье хьалхара моттиг а завода карара-кара тела ЦIе байракх а яьккхай нов. Марченкос кулгалдеча литейни участко. Литейни участке лоаладаьча болатахи чонахи хьаьчча оатхалех вIашагIъехк уж машинаш.

Участка болх модельни цехера денз бувца беза. Цхьан зIамигача цIагIа механически а, кулгаца хьекха а херхаш, масса а тайпара йоккхий а кагий а фатташаш, кхыйола инструменташ я. Шийта доагIар дайт царех хIара инструментага моделыщика Дорохова говзача кулгаша. Эггара хьалха укхаза ю моллагIча оатхала модель, цун формах хьаю литейщикаша оатхалаш. Мифодий Матвеевич Дорохов юкъерча дегIара саг ва. Ха яха вале а къона хет из дIатIахьежача. 1924 шера ученик волаш цу заводе волавеннав из болх бе. Цу хана денз кхычахьа балха хьожаваь массехк шераи тIема шерашкеи мара юкъах ца буташ заводе болх беш хьавоагIа из. Ше ваь ший цIа лерхI цо завод; укхаза хилар цох комсомолец а, укхаза дIайийцар из парте а. Технически образовани сце а дика хов цунна металлий технологи. Юкъерча школан боараме общи образовани хиларах цун вIаштIехьадоал хадданза технически литература ешаш ший говзал лакхъе. Цудухьа дика кхет из моллагIча оатхала чертежах, дика хьаю цо цу оатхала модель. Цул совгIа, литейщикашта технологи а дIахьех Дороховс.

Хадданза литейни участка болх тоалургбола оагIув лохаш, цу гIулакха керда торонаш гучайоахаш уйла ю Мифодий Матвеевича. Дукха рационализаторски предложенеш балха юкъейоалаяьй цо. Масала, цун предложенех хьаяь металлически формаш лелаярах чIоагIа аттача баьннаб литейщикий болх. ХIанз хьалхагIа формовка еш ха а ца йоаеш чудотта йиш я лоаладаь металл. Из бахьан долаш оатхал дикагIа а хул, металла а кходу, къахьегама овсарал а дукха лакхъеннай. Легковой машинаш хьалъийеча подъемникий тайкага хьалхатIа 6 килограмм бронза додар, хIаьта хIанз металлически форма лелаярах 1,9 килограмм мара додац.

Производственни балхах тарра дика лелабу Дороховс общественни болх а. ВIаштIа 9 шера завода партбюрон член волаш хьавоагIа из, диълагIа шу да из участке партгруппорг вола, из хул заводе политически кхетам лакхбеча кружокашта кулгалдеш.

Дика терко ю партгруппорго коммунистически къахьегама бригаданна. Литейни участке цхьан пенах хьалтеха йоккха выставка йоалл: «Коммунистически къахьегама бригада» цу кIал доска тIа яздаь бригадо тIаийца декхараш да. Укхаза къахьегаш я Вайрадян кертте вола сталелитейщикий бригада. 7 сатах латтача цу бригаде 4 коммунист ва. Уж ба Вайрадян, Чалышев, Белянин, Мартынов. Массаза а 200 процентал тIех кхоачашъю бригадо балха заданеш. Бакъда, план тIехкхоачашъярах тарра дика хила деза сий дола цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеча бригадан кхыдола хьокхамаш а. Цунна хетаяь март бетта участка партийни собрани хилар. Цу собране гучадаьлар бригадан цхьадола кхоачамбоацараш а, цига дийцар уж дIадахара наькъаш а.

Бригадир Вайрадян горно-металлургически техникум йистеяьккхава, вокхарех цаI мара вац юкъера образовани йолаш. Бакъда, керда дешара шу долалуш деша болалургболаш ба уж. Бригадера 4 саг политически кхетам лакхбеш заводерча кружоке дешаш ба. Вайрадян ше а волаш кхо саг мара вац цхьаннел совгIа говзал йолаш. Шоай цхьацца дола кхоачамбоацараш ховш а гартарча хана дIадахара хьинар кходергдоацаш а ба бригадера болхлой.

ХIара сменах шиннел тIех нормаш кхоачашъеш къахьег чугунолитейщикаша И. Плющенкос, Н. Ситника, И. Кожевниковс.

Дика къахьег сборочни участко а. Укхаза белгалъяьннай коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеш йола нов. Петров кертте вола сборщикий бригада.

Завода еррига коллектив семилеткан хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра а, арахецаш йола оборудовани кхы а дикатIа хилийтара а ший дерригa хьинар тIадерзадаь къахьегаш я.

А. БОКОВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР. Грознерча «Красный молот» яхача машиностроительни заводо мехкдаьттан промышленностанна крупногабаритни аппараташ яь ца Iеш, ер шу доладелча денз серех арахеца йолаяьй химически заводашта эшаш йола аппараташ. Заводо арахецаш йола керда продукци вай мехкарча заводашка ахийта ца Iеш, Китая, Албане, Инде предприятешка а ухийт.

СУРТА ТIА: химически заводашта лаьрхIа йола аппараташ вIашагIйохкаш боахк.

В. Байдалова сурт. ТАСС фотохроника

Кепа йоазон Денна хетаяь кхетаче

5-ча мае Грозне республикански драматически М. Ю. Лермонтова цIерахча театре геттара дукха нах а болаш кепа йоазон денна хетаяь торжественни кхетаче хилар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей викалий а, кепа йоазонца балхаш деш болча наьха а, республикера рабселькоровски актива а.

Советски кепа йоазонах доклад йир ССКП Нохч-ГIалгIай обкома пропагандани агитацени отдела заведующи волча новкъост Б. Габисовс.

Торжественни кхетаче йистеяьннача тIехьагIа доккха концерт делар.

Хьайбай продукташ йоахилга алсамдувла наькъаш

ССКП XXI-гIча съезда решенеш тIа яздаьд: «Хьайбай боахама керттера декхар да дулхи, шуреи, тхаи, фуаши дукхагIа доахилга», аьнна.

1958 шера 8 миллион тонн мара ца даьккха хинна дулх 1965 шерага кхоачаш 16 миллион тоннал кIезигагIа доацаш доаккхаргда хIара шерра-шера, шура — 58 миллион тоннана меттел 100—105 миллион тоннага кхоачаш, тха — 548 эзар тоннага кхоачаш, е 1958 шера даьккха хинначул 1,7-зза дукхагIа, фуаш— 37 миллиардага кхоачаш, е 1958 шерарчул 1,6-зза дукхагIа.

Уж заданеш кхоачашъяь баьнначул тIехьагIа юртбоахамерча лаьттан 100 гектара лаьрхIача хIанз США-с доаккхача дулхеи, шурийи, тхани боарамал тIех баргба вай юрта боахамера къахьегамхой.

Цхьан сага болча боарамах шура яккхарга диллача цхьан—шин шера Американ ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхуврргда вай. 1965 шера вай мехкарча хIара сага юккъера лаьрхIача 1—2 литр шурий кхоачаргья дийнахьа, хIаьта дулх—бетта 6 килограмм.

Хьадагадохалаш хIаьта, пачхахьа Россе баьхача миллионаш болча къахьегамхоша фу дика хьийгад. Моцали дIайха лазараши цIаккха а хадаш мича дар эрсий юрташкара. БерхIаца сискали коартолаши дар-кх беднякашта шоай истолаш тIа бIаргагуш хиннар. 1910 шера арадаьннача «Вестник русской конницы» яхача газета тIа Багратион яхача полковника яздаьдар, ше хаттар даьча 360 зIамигача сагах-эскархочох 114 саго цIаккха а дулх диаь хиннадац аьнна!

Советски Iаьдало ше латтача шовзткъа совгIача шера йовзаргйоацаш эргаяьккхай юрт. Вай партес яьча хьаькъалерча решенеша гучадаьхад социалистически юрта боахамера Iалаьмате доккхий кхоачамаш. Къаьстта доккхий толамаш даьхад вай колхозашеи совхозашеи укх тIеххьарча шерашка, ССКП ЦК сентябрьски (1953 ш.) исторически Пленум хинначул тIехьагIа.

ТIеххьарча пхе шера вай мехкара доахан 13,6 миллион бежан дукхагIа хиннад, хьакхарч — 13,6 миллион, жа — 29,2 миллион устагIа.

ВорхI шерарча плана контрольни цифраша дIахо а Iалаьмате чIоагIа дегIабоалабе лаьрхIад хьайбай боахам. 1952—1958 шерашка юкъера дегIадахкарца нийсдеш лаьрхIача 1959—1965 шерашка юкъера лоархIаш хIара шера 3,2-зза дукхагIа хургда доахан, детта доахан — 1,9-зза, жа — 1,5-зза.

Семилеткан хьалхарча шерашка хьакхарчехи коа тIарча оалхазарехи доаккхача дулхаца алсамдоаккхаргда дулх керттерча даькъе, хIаьта цул тIехьагIа, доахани жаи дегIадахкарта хьежжа бежанеи устагIани дулх дукхагIа хургда вайга.

ХIаьта шуреи шурий продукташи мишта хургья?

1955 шера хиннача ССКП ЦК январски Пленумо декхар оттадир — 1960 шерага кхоачаш колхозашкарча хIара Iаттагара йоаккха шура юкъера лаьрхIача 1700 килограммал кIезигагIа йоацаш хилийта, аьнна. ХIаьта 1957 шера колхозашка юкъерча боарамах йоаккхаш хинна шура 1858 килограммага кхаьчар, тIаккха 1958 шера 1900 килограммага кхоачаш дукхагIа хилар.

1959—1965 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара йолча контрольни цифрашка оттадаьд колхозашка хIара Iаттагара шера йоаккха шура 2600 килограммал кIезигагIа йоацаш дукхагIа яккха, аьнна. 1965 шера хIара бIаь гектар лаьттанна лоархIаш 200 центнерал кIезигагIа йоацаш шура йоаккхаргья вай!

Геттара дукха хургья хьайбай продукташ совхозашка а. Цул совнагIа, уж хьаяхарга дIабода мах дикка лох а лургба. 1965 шера совхозашка дулх даккхарга дIабода мах 1957 шера хинначунца нийсбича 19 процентал кIезигагIа боацаш лохлургба, шура яккхарга бодар — 23 процент, тха даккхарга бодар — 10 процент лохлургба.

Шурий хьоанал совъяккха гIерташ чIоагIа болх бу вай мехкарча колхозашеи совхозашеи. Хозахета бац из болх. Натахьа санна шурий хьоанал 0,1—0,2 процент лаккхийча а цхьа миллион пунт даьтта кхоачаргда вайга совнагIа!

Дулх а кхыйола хьайбай продукташ а яхара боарам боацаш дукха торонаш я вай мехка. Цхьабакъда цу торонех бизза пайда эцара кхоачашданза даргдоацаш цхьа гIулакх да. Из да дIахо йодача хана доакъарий лард йоллилга. Ялаташ дукхагIа дахар бахьан долаш 1965 шера хьайбай боахамга 85—90 миллион тонн концентрированни доакъараш кхоачаргда. Шозза дукхагIа йоаккхаргья йол, диазза дукхагIа — силос. Цу тайппара алсамъяргья комбикормаш а — 1957 шера 3,9 миллион тонн мара ца хиннача 18—20 миллион тоннага кхоачаш.

Хьайбаш доакъарашца Iалашдара Iалаьмате боккха лоархIам болаш да хьажкIаш дукхагIа дIаер а цар хьувкъам лакхбар а. Вай мехкарча тайптайпарча районашка дукххача лаьтташ тIа хьажкIаш кхеяра опыто хьахьекхад цхьан гектара тIара моша гIад а томараш тIехьа хьажкIаш а цхьана 500 центнер яккха йиш хилар.

ХьажкIаш кхеяра къаьстта боккха лоархIам а беш, цул совнагIа вай колхозашеи совхозашеи дукхагIа юврргья коартолаш, шекар доаккха свекла, дукха белкаш увш йола культураш: люцерна, вико-овсяной смесь, горох, кхеж, люпин. Масала, Рязански областерча Шацки района «Новый быт» яхача колхозо хьажкIаица хьалкхею люцерна. Люцернай аьла цхьан кормовой единицата дIабода мах 16 кепиг ба, хIаьта из моша йолча хана — 9 кепиг. Цу тайппара йол диаззеи тIаьда буц ворхIазза совгIеи дарегIеи я доакъарийна долча ялател.

Хьаэца мегаргйолаш опыт я гектара тIара 4—5 кепиг мара мах а боацаш 6—7 эзар а кхы совгIа а доакъарий единица луш йола культурай даьтIенаш дIайийнача прибалтийски республикашкарча, белорусерча, РСФСР дуккхача областешкарча дикагIа долча боахамий яр.

Кхоачам хиллал тIоадал латтача зоне шортта доакъар Iалашде йиш я параштта аьхача лаьтташ тIара. Цу лаьтташка дIадуврргдолча ялаташта зе а даргдоацаш Iалаьмате дукха доакъар Iалашде йиш я цигара. ССКП XXI съезде яьхача тайпара, кердача агротехникан дикагIа йолча методашца доакъараш кийчде йиш я параштта аьхача лаьтташка доакъарийна лаьрхIа баьцаш а кхееш.

ВорхI шера чухь цкъаи ахаззеи цонаш а дагIенаш а дукхагIа хилийта эзаш я колхозаш.

Семилетко юрта боахама тIадехка декхараш, хьаьнача лаьттах беллача фийго цегI дахьаш санна, дика кхоачашдеш латт. Плана контрольни цифраш а цу даькъе дулхи кхыйола хьайбай продукташи яхара планаш а ханал хьалха кхоачашъяр духьа социалистически яхь яьржай берригача мехка.

Яхь йолаяьраш Рязански областера къахьегамхой бар. Цар декхараш тIаийцад 1959 шера массадолча боахамашка шозза дукхагIа дулх даккха аьнна, вешта аьлча 100 гектар лаьттан тIара лоархIаш 53 центнер дулх даккха, цу даькъе колхозашкеи совхозашкеи — 1958 шера хинначул 3,8-зза дукхагIа а доаккхаш, 100 гектар лаьттан тIара лоархIаш — 38 центнер.

Доккхий декхараш тIаийцад Ставропольски Краснодарски краяшкарча, Российски Федерацерча, Московски, Ростовски, Киевски, Черкасски, кхычеи областашкарча, Украински, Белорусски ССР-ашкарча а кхычахьарча а колхозашеи совхозашеи.

1959 шеррехье а 4 миллиони 200 эзари тонн — планах оттадаьчул 1 миллион тонн дукхагIа — дулх пачхахьалкхенга дохка аьнна цош деннад РСФСР юрта боахамерча къахьегамхоша. Семилетка йистейоаллаш 12 миллион тоннага кхоачаш дулх доаккхаргда, планах 8,5 миллион тонн мара даккха ца оттадаьча.

Декхараш кхоачашдулургдолаш хилар хьахьокх мехкарча дикагIа йолча колхозийи совхозийи опыто. Таганрогерча хьакхарч лелаеча совхозо (Ростовски область) тIеххьарча шин шера 100 гектар юртбоахамерча лаьттанна тIера лоархIаш 200 центнерал совгIа дулх доаккх. Тамбовски областерча Коминтерна цIерахча колхозо соахка хIара 100 гектар лаьттанна тIера лоархIаш 111 центнер дулхи 307 центнер шуреи йоаккх. 100 гектар лаьттан тIара лаьрхIача 70—80 центнер а кхы совгIа а дулх доахаш дукха я колхозаши совхозаши.

Партен XXI-гIа съезд хинначул тIехьагIа хьайбай продукташ алсамъяхар духьа юрташкарча къахьегамхоша дIадоладьр тIехье дика йолаш гIулакх да. Юртарча къахьегамхоша йоаржаьча социалистически яхьо хьахьокх вай низаши торонаши алсамъяьнна хилар.

ЮРТА БОАХАМЕРА КЪАХЬЕГАМХОЙ! МАМОГГА ТОАБЕ ЮКЪАРА ХЬАЙБАЙ БОАХАМ, ШОРТТА IАЛАШДЕ ДОАКЪАР, ДОАХАНГАРА ПРОДУКТАШ ДУКХАГIА ЯХА! САГА СИХ ДУЛХИ, ШУРЕИ, ДАЬТТЕИ ДАККХАРА АМЕРИКАН ВIАШАГIКХИЙТТАЧА ШТАТАШТА ТIЕХЬА А КХУВРГДА ХЬАЛХА А ДОВРГДА ВАЙ!

Итогови занятешкара

ССКП XXI съездо ше даьча доккхача исторически соцамаш тIа белгалдаьккхад массаболча советски наха семилеткан программа кIоаргга Iомае езилга. ССКП XXI съезда материалаш Iомаелта дика дIахьу Первомайски районерча комсомольцашеи кагирхошеи. Районерча 11 кружокашка деашаш 230 саг ва, хIаьта царех 140 саг комсомолец а ва.

Съезда материалаш Iомаелта боккхача лоархIамца дIадихьад РДК (комсомольски организацен секретарь н. Апрыщенко А., пропагандист н. Бузуртанов Башир), райбольнице (комсомольски организацен секретарь н. Сергеев, пропагандист коммунист вола н. Овчинников), «Заря» яхача колхозе (пропагандист н. Арчаков И.), иштта кхыча комсомольски организацешка а.

Цу кружокашка деша батIараш дика хьаихаб, цIенхаштта занятешка кийч а луш, материалаш Iомаяьй, пропагандисташа а дешархоша а материалаш Iомаелта вахарцарча масалашца дувзаш а леладаьд.

Дешара шу йистедоалаш хиннача итогови занятеша хьахьийкхар деша ихараша уж лоархIамера материалаш кхетаяь хилар, иштта гучадаьлар районерча комсомольцаша семилетка кхоачашъяра цу лоама районе де дезараш кхетадар.

Комсомольцо н. Апрыщенко Анатолес семилетках вай мехка животноводство дегIаярах тIехьарча занятешка ше къамаьл деш аьлар: «семилетка йистейоалаш животноводствон продукташ арахецилта дикка лакхлургда, хIаьта дулх доаккхилга 16 миллион тоннага кхоачаргда...»

Дулх совдаккхара план кхоачашъяра эггара пайданагIа хьакхарчи, коа тIара оалхазараши, кроликаши хилар белгалдир нов. Апрыщенкос.

Шоай района енна дулх совдаккхара план ханал хьалха кхоачашъяра де дезараш а дийцар комсомольцаша. ДК комсомольски организацес из план кхоачашъяра сийлахь цекхар тIайийцар: цар кроликаш йолае а 1959 шу йистедоалача хана 200 килограмм кроликий дулх пачхахьалкхенна дIадала а лаьрхIад.

— Вай езача партес металлургически промышленность дегIайозлаярах оттадаь декхараш кхоачаш а деш, — аьлар комсомольцо н. Сергиенкос, — тха райсвязерча комсомольцашеи кагирхошеи 950 килограмм металлолом гулъяьй.

Лакхерча идейно-политически боарамех чакхъяьлар занятеш лесозаводерчеи Орджоникидзе цIерахча колхозерчеи политкружокашка.

ДукхагIча политкружокашка хиннача занятеша хьагайтар деша ихараша материалаш кхетаяь хилар, дIахо йодача хана дешара гIулакх кхы а дикагIа тоалургдола наькъаш.

Итогови занятешка комсомольцашеи кагирхошеи шоайла вIаши дага а бувлаш 1959—1960-чеи дешара шера де дезараш дийцар. Цар дийцарех керттера дар — ССКП XXI-ча съезда материалаш кердача дешара шера кхы а дикагIа Iомаелга дар.

Ю. МАКСИМОВ,
ВЛКСМ Первомайски РК секретарь.

Грозненски пролетариатах дола книжка

Нохч-ГIалгIай республикански книжкай издательствос дукххача тиражаца арахийцад «Грознен пролетариат Сийлахь-йоккха Октябрьски Социалистически революци котъяккхар духьа лоаттабаьча къовсаме» яха Е. П. Киреева книжка.

1917—1918 шерашка хинна хIамаш да книжка тIа яздаьраш. Книжка хьалхарча разделе дувц революци йоалача хана Грозненски мехкдаьттан промышленни районе хинна хьал.

Февральски революци яьнначул тIехьагIа адамаш бахьан долаш грозненски большевикаша лоаттабаь къовсам бувц шоллагIча раздела тIа.

КхоалагIча раздела тIа бувц Грознерча пролетариато советски Iаьдал оттаде гIерташ лоаттабаь къовсам.

Ю. ОЛЬГИН.

Красноярске Енисей яхача хи тIа коммунальни тIий туллаш латт. Сборни аьшка бетонах даь конструкцега диллача уникальни тIий хургда из. Цу тIаь деррига дIоахал 2.100 метр хургда.

1960-ча шера шоллагIча ах шера даь даккха лерхIаш да из тIий. БIаьсти а яьнна хи юхь ялехь деррига кийчон балхаш йистедаха гIерташ чIоагIа социалистически яхь оттаяь балхаш деш ба строителаш.

Сурта тIа: низ болча бульдозерашца тIий туллача метте хьатIаккхухьаш латт хIаранех шовзткъе итт тонн хулаш дола аьшка-бетона оарцаш.

Ю. Бармина сурт. **ТАСС фотохроника.**

МОСКВА. Цхьан дезала квартира чу оттаяра тайп-тайпарча гIулакхашта йолча хьавIашагIйоахаш а юха вIашагIъеххаш а йолча кердача мебела образецаш оттаяьй Мосгорсовнархоза мебельни промышленноста Управлене Центральни проектно-конструкторски бюрорча болхлоша. Царех йоаххача шоай тайпарча щитехи яшкаехи къаьст-къаьста цхьа предметаш — тайп-тайпара шкафаш, комодаш, тумбочкаш, сервантеш, письменни истолаш, иштта кхыдараш а массехк цхьана долаш дараш а: истол а долаш шкаф, буфет а йолаш шкаф, иштта кхыдараш) вIашагIдохка йиш я. Кердача мебела конструкцес аттача доаккхаргда из хьаяра балха механизации автоматизации елга.

Кастта вай мехка мебель еча дуккхача предприятешка арахеца йолалургья керда тайп-тайпарча гIулакхашта йола хьавIашагIъеххаш а юха вIашагIйоахаш а йола мебель.

СУРТА ТIА: Из тайпа мебель чуоттаяь цхьа цIа дола квартира.

О. Кузьмина сурт. **ТАСС фотохроника**

Мишта корабир доттагIий

Дукха ха йоаццаш газеташ тIа дар железнодорожника барзкъаш а дувхаш тепловоза тIа вагIача сага сурт. Сурта кIал йоазув дар: «Грозненски локомотивни депо коммунистически къахьегама тепловозни колонна вIашагIъеллай. Цу колонне дика белгалваьннав коммунист, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат Павел Кузьмич Безлепкин. Социалистически яхье цхьан бетта 1886 килограмм доагам кходаьд цо, хIаьта цун колоннерча машинисташа еза етта йола 159 поезд дIа-юха а йигай, царца нормал тIех 132 эзар тонн мухь а бихьаб.

Массехк ди даьлча Кировоградски областерча Знаменка яхача городера письмо дера Безлепкинага. Из письмо яздаьр углеподъемни крана машинист Иван Тихонович Подолян вар.

«... ДагадоагIий хьона Павел Кузьмич, — яхаш язду нов. Подоляна,— тIема шерашка вай цхьана Советски Эскаре хинна? Вай цхьана хилар Славянске, Кубане, цул тIехьагIа Кировограде переподготовка еш хилар, тIаккха къаьстар вай»... Переподготовка яьчул тIехьагIа взвода командир а, тIаккха батареян командир волаш Бранденбургски чIоагIало йохаеш а, Варшава йоаккхаш а хилар ше, цул тIехьагIа Берлине чов хилар шийна, яхаш язду н. Подоляна дIахо. ТIем тIара цIавеча ший дезал хьа а леха Знаменке ваха хайра из. Ший балхах а дезалах а язду Иван Тихоновича. ЧIоагIа вокхийвеш хоам бу цо ший воккхагIа вола воI Военно-Морской флоте гIулакхдеш а зIамагIвар 5-ча классе дешаш а хиларах.

Письмоца ши сурт дайтад н. Подоляна. Цхьанне тIа эпсарий барзкъаш дувхаш из шеи Безлепкини ба, хIаьта вокхан тIа Иван Тихонович ше ва. Цу тIа яздаьд цо: «Мерзача доттагIчоа, походни иллеш хьалхара оалаш хиннача П. К. Безлепкина, И. Т. Подолян».

Дукха ха яьккхар Павел Кузьмича тIема доттагIчун письмо дешаш а тIем тIа даьхача сурташка хьежаш а. Цар дагадохийтар цунна тIема шераш. Батареян комиссар волаш тIемаца Къилбаседа Кавказе гIолла чакхваьлар Павел Кузьмич. Из хилар фашистех Котляревская, Орджоникидзе, Ставрополь, Тихорецк мукъайоахаш, цул тIехьагIа Кировограде Подолянаца цхьан хилар из. Цигтара вIашагIкъаьстар цар тIема наькъаш. Хьанна хов газеташ тIа из сурт хиннадецаре уж доттагIий маца вIаши гучабовргбар.

ТIом йистебаьлча цхьан хана ученик волаш ше болх бе волавеннача депо болх дIаболабир Павел Кузьмича. ХIанз тепловоза машинист ва из. ТIем тIа кхоъ правительственни совгIат деннад П. К. Безлепкина. ТIом йистебаьнначул тIехьагIа дика къахьегама толамаш дахарах «За трудовое отличие», «За доблестный труд», яха ши медаль еннай цунна.

Знаменкерча доттагIчунга Иван Тихонович Подолянага яздаьча письмо тIа ший балхах а дезалах а яздир Павел Кузьмича. Цо яздир ший воккхагIа вола воI нефтяной институтеи зIамагIа вар яхлагIча классеи дешаш хиларах. Коммунистически къахьегама бригада аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеча машинистий колоннах а яздир Павел Кузьмича, 3 бригадо из сий дола цIи лелае бокъо яккхарах хоам а бир.

Иштта новкъостал дир газета тIа хиннача сурто доттагIашта юкъе тIем тIа хинна бувзам юхаметтаоттабе.

С. ВОРОНИН.

Советски нах машара тIехьа ба

Итт шу хьалха, 1949 шера апрела ткъоалагIча деношка араяьлар машар хьаллоацарий Париже хиннача конгрессо тIаийца дог тохадолийташ йола Манифест. Сийрда баьлар машара кIерам, дерригача мехкашка дегIаяхка йолаелар машар лорабеш йола къамий организацеш.

Машар бахьан лоаттабу къовсам, цун символ — къаьнарча мастера ше хьа а баь, ший дайча кулгаца сийнача сигал бахийта кIай кхокх санна, вай хана хиланза даргдоаца хIама а хинна дIаэттад.

1949 шера август бетта Москве хилар машар хьаллоацарий хьалхара Ерригсоюзни конференци. Цу конференце баьхкар массайолча республикашкара, областашкара, городашкара, юрташкара делегаташ. Керда общественни организаци — советски халкъо машар бахьан лоаттабеча къовсама хьалхе лелаергйола машар лорабара Советски комитет йиллараx бола тешаш хилар советски делегаташи доазол дехьара баьхка цIухха хьаьшийи.

Комитета юкъе дакъа лаьцар дукха нах чуболхача низ болча организацеша — профсоюзаша, советски кхалнаьха а советски кагирхой а комитеташа, писателий, художникий, композиторий, искусствон кхыча болхлой творчески союзаша а.

Машар хьаллоацарий Дерригдунен хьалхара конгресс хинначул тIехьагIа, дерригача мехкашка машар лорабе бахьан хьайна болам сихбелча йиллар Советски машар лорабара комитет.

Хургболча историкаша белгалдоаккхаргда мел чIоагIа низ тIабахийтаб халкъаша тIемах машар кIалхара баккха гIерташ, шоай бокъо йола гIулакх бахьан мел дукха халонаш лайнай цар. Цхьабакъда, ерриго халонаш эша а еш, тIа-тIа дукхагIа шер а луш, къовсам лоаттаберий кердача отрядаца хьал а бузаш, машар бахьан хьайна болам дерригача халкъий юкъара гIулакх а хинна дIаэттад.

Машар бахьан эттача низ болча фронта, хила а доагIаш, кертера дакъа а хинна дIаэттай Советски Союз. Октябрьски революци хинначул тIехьагIа шоллагIча дийнахьа машарах дола декрет арацаьккхар советски пачхахьалкхено. Цу дийнахьа денз дерригача дунен тIа машар бахьан лоаттабу къовсам ший арахьарча политикан лард а яь дIаоттабир Советски мехко.

Машара Дерригача Дунен Совето тIаийца цхьаккха акци, дунен халкъашта юкъе латтача хьала кертера дешаш дийца йола цхьаккха конференци, машара болча пайдана доладаь цхьаккха керда гIулакх даьдац машар бахьан къовсам лоаттабеча советски наха эггара дукхагIа дакъа ца лоацаш а цар хьал ца лоацаш а.

Хьаэцаргда вай атомни герз дIадаккха аьнна Стокгольмски тIахьехама кIал кулгаш яздар. Цу компанена юкъе дакъа лаьцар вай мехкарча ерригача общественни организацеша. Цу гIулакха новкъостал де яь берригача мехка гIолла Iалаьмате дукха комиссеш яр. Цунна кIал кулг яздайта саг наIарга ца отташ цхьаккха цIа дисанзар. Машар безарех бола вай халкъа лоIам дIахьокхаш дерригача халкъо яь демонстраци яр из.

Стокгольмски тIахьехама кIал кулгаш яздир 115.514.703 саго— Советски Союзерча берригача кхийнача наха. 1950 шера 19 июне СССР-а Лакхехьарча Совета сессе Стокгольмски тIахьехам хьаллоацаш шеварг раьза вола заявлени тIаийцар. Цу заявленен проект оттаяьр машар лорабара Советски комитет яр.

Ма дукха вIашагIкхеташ моттигаш, митингаш, собранеш хиннай Советски Союзе цу хана денз! Уж лаьрхIа а варгвац! Алхха ала йиш яр да советски нах фийла дунен халкъашта юкъерча политически хьалага а хьийжаб, берригача юкъарча машара кхерам тIатоссаш долча гIулакхашта ханнахьеи мабоагIареи дуьхьал а латташ, машар лорабеш а хиннаб, аьнна.

Машар хьаллоацарий Ерригсоюзни конференцеша белгалдаьхар, машар хьаллоацаш советски наха бу болх кхыча мехкашкарча машар бахьан къовсам лоаттабеIий боламца айхха бувзам болаш хилар. Советски халкъ массаза а хиннад дикача датара мел болча нахаца. Машара Дерригача Дунен Совето гулъяьча дунен дерригача халкъий конгрессашеи цун исполнительни органий сессешеи яь решенеш а рекомендацеш а шоаш кхоачашъе цекхарийла а лерхIаш.

Масала, 1951 шера март бетта машар лорабара Советски комитето машар лораберий Дерригача Дунен ШоллагIча конгресса решени кхоачашъеш СССР-а Лакхехьарча Совете машар лорабара Закон тIаэца предложени оттайир. Конгресс массадолча мехкий парламенташка кхайкар. Машар лорабеш дола, моллагIча тайпара яле а тIом могабеш йола пропаганда ярах уголовни бехктокхаме озаш закон оттаде уж тIахьехаш.

Иштта дола закон тIаийцар СССР-а Лакхехьарча Совето.

Советски халкъи цун правительствои машар безаш а, машарца массаза а лоIам болаш а, машар чIоагIбе, халкъаш кхерамах лораде эттача дерригача халкъашца дика гIулакхаш леладе уйла йолаш а хиларах тешал деш дола из закон дизза хьаллаьцар социалистически пачхахьалкхенашка а дунен тIарча кхыча дуккхача мехкашка а.

Дунен халкъашта юкъера бартцхьоагIо а машар бахьан къовсам лоаттаберий гIулакх а чIоагIде дезача хана машар лорабара Советски комитето массаза а советски нах гIо де тIахьийхаб. Машара Дерригача Дунен тIарча Совета йоккхача пхе пачхахьалкхенашта юкъе Машара Пакт оттае аьнна даьча Берлински Кхайкарала кIалха Советски Союзе 117.669.320 саго кулг яздир.

Из дерригача халкъага деш хинна хаттар чакхдаьлар чIоагIа дог тIоздаьнна хьал оттарца. Из иштта чакхдаларах тешал дора предприятешка, учрежденешка хиннача дуккхача собранеша, митингаша, машар лорабара Советски комитетага массайолча моттигера ихача письмоша, заявленеша, стихаша.

Машар хьаллоацаш бола советски нах массаза а шоаш беча балха тIехь къаьстта теркам тIабохийташ хинназ герз дIадаккха лоаттабеча къовсама. Иштта оттадаь латт из дош 1949 шера денз машар бахьан къовсам лоаттаберий дунен тIарча халкъий конгрессашка, конференцешка, сессешка. КIезига цул тIехьагIа цунца хьалъэттар ядерни герз дIадаккхара дош а.

Советски наха чIоагIа хьаллоац дуккха нах хIалак бергболча герза тохкамаш делга дIадаккхара тIехьа латта Советски правительствон политика. Герз дIадаккхарах дола дош къоастадеча хьалхагIа де деза а бокъонца дола а гIулакх лерхI цар цох.

Ший цхьан оагIорахьа ядерни герза тохкамаш делга дIадоаккхаш постановлени араьккхача СССР-а Лакхехьарча Совета инициатива Iалаьмате чIоагIа хьал а лаьцар, мога а йир машар бахьан къовсам лоаттабеча советски наха.

ХIанз советски халкъ чIоагIа хьож Женевски переговораш мишта лел. Ядерни герз лелхийташ тохкамаш делга дIадаккха дош дувцача Къамий Двореце Iалаьмате дукха письмош, кхайкаралаш, телеграммаш ух. Советски наха берриганеша а тIахьех США-и Англени викалаш шоаш юхагIерташ хилара тактика дIа а яьккха, цIаккха а дергдоацаш, ядерни герза тохкамаш делга дIадоаккхаш йолча цхьана оттаяьча договора кулгаш язде Халкъий лоIамо ше яхар де деза. Тохкамаш делга дIадаьккха хила деза.

Европана юкъе— Германен Федеративни Республике доладеннача сатем боабеча гIулакха, цига фашизм корта хьалъийбеш хилара, тIема диктатура чIоагIа дийнъеш латтара уйла ца еш Iе йиш яц вай. Дунен шоллагIча тIемах юхедисараш дIадаханза хIанзалца долаш хилар: тIом хинначул тIехьагIа 14 шу даьлча а Германеца машара договор ца оттаяри Малхбузерча Берлине оккупационни режим латташ хилари бе-башха доацаш дагIа йиш яц вай.

Вай тешаш да хIанз хулаш йолча кхыча мехкашцарча гIулакхий Министрий совещанес дIаьхденна латта Германен дош машаре къоастадеча хаьдда дола гIулакхаш оттадергхиларах. Машар лорабеча советски наха шоашта де мел могар даьд цу совещанен а пачхахьалкхений эгтара керте латтарий хургйолча совещанен а толам баргбола новкъостал деш.

Машар безача советски наха дика дакъа лоац Машара Дерригача Дунен Совето увттаду культуран сийлахь-доккха денош дездеча. Иштта дездеш дола денош культуран доккха денош а хиле дIа а овтт, цар халкъаш шоайла вIаши гарга а оз.

Иштача гIулакха новкъостал хул тайп-тайпарча мехкашкара бола машар бахьан къовсам лоаттабераш Советски Союзе ахарах а. ТIа-тIа а дукхагIа дIа-юха ух доттагIлени машараи тIагIолла тайп-тайпарча мехкашка ухаш бола нах, фордашка «машара наькъаш» дехк. Норвегех, шведех, финнех, полякех, немцех эзар саг тIа а волаш, «Стефан Баторий» яхача пароходо Балтийски фордa тIа гIолла гобаккхарои из Ленинграде дена хиларои чIоагIа дIайоаржайир «Балтийски форд машара а доттагIлен а форд хила беза» яха идеяш. Из рейс вIашагIъеллар Прибалтийски пачхахьалкхенашкарча машар бахьан къовсам лоаттабераша советски нахаца цхьана. Iаьржача форда тIа а Дунай тIа а, иштта йола рейс йир Одессе чу а кхоачаш.

Советски халкъ хIанз Iалаьмате йоккха йола ворхI шерара план кхоачашъе доладеннад. Цу плана лоархIам из кхоачашйича вай халкъа материальни хьал чIоагIа тоадергхиларал совгIа, дерригача дунен тIа машар чIоагIбеча цо доккха новкъостал дергхиларах а латт. ХIама хьадеш маьрша къахьегара план а я из.

Дерригача дунен тIа миллионаш болча наха Советски семилеткан лоархIам нийса а кхетабир, из чIоагIа мога а йир. Советски халкъ чIоагIа тешаш да, ворхI шерара план кхоачашъяр вай заман кертера дош — берригъюкъара машар лорабеча боккха лоархIам болаш хиларах.

Укх шерашка тайп-тайпара говзал йолча наха массадолча доакъошка дукха хIама даьд вайцига машара гIулакх лакхдеш. Массаза а машара гIулакха тIехьа лаьттай Советски печать, газеташ, журналаш. Советски радиоси телевиденеси шерра дIайоаржаю халкъашта юкъерча машара а доттагIлен а идеяш. Искусствон чухь машар бахьан лоаттабеча къовсама тема эгтара дукхагIа яьржарах цаI я. Иштта я из литературан чухь а. Машара хетаяь яздаь да иллеш, стихаш, поэмаш, дувцараш, романаш, повесташ, пьесаш, музыкальни произведенеш. Машарах йола тема хьахьувкх документальни а художественни а кинофильмашка. Мел дукха йиъшай лекцеш машарах болча дешаеx лаьца!

Хиннача тIемаша тIаоттаяь халонаш текха, кхераш, машар лорабе а машар иштта чIоагIа бувцаш а бац советски нах. Хала да уж кхерабе, къаьстта хIанз. Царна хов шоай маьрша къахьегам дика лорабеш болга. Дерригача халкъашта эша машар бахьан, дерригача дунен тIара машар бахьан къовсам лоаттабу цар тIемо наха фу дахь кхычарел дикагIа кхетадендаь.

1957 шера Коломбо хиннача Машара Дерригача Дунен Совета сессе оттадир дунен халкъий машара фонд йилла аьнна. Цига баьча соцамга хьежжа машар лорабара Советски комитето йиллар ший лоIамегIа йола машара фонд. Учрежденеша, организацеша, цхьацца болча наха камаьрша тел взносаш цу фонде. Иштта Комитетага ахча луш советски наха йоах машар бахьан лоаттабеча къовсама нийсхон гIулакх хьаллаца а халкъашта юкъера доттагIал чIоагIде а шоаш кийчча ба.

Советски наха мога а дир, хьал а лаьцар дукха ха йоаццаш Москве хиннача Машара Дерригача Дунен Совета Бюрон сессес даь соцамаш. Вай наха «шийла тIом» дIабаккхар деза, царна деза, эггара хьалха германски дар а долаш, кертера дешаш дувца пачхахьалкхений эггара керте латтараш вIашагIкхетар, царна деза дерригача халкъашта юкъе вIаши кхетадеш дола дика гIулакхаш оттар, дерригача дунен тIа машар оттар. Машар беза советски нах тIехьа ба машарга бода никъ — къоастаданза дола дешаш машарерча переговорашца къоастадара никъ, дерригача мехкашкарча халкъашта юкъера доттагIлен гIулакхаш, цу мехкий пачхахьалкхений деятелий политически идеологически уйлаш моллагIаш яле а, дегIадоаладара никъ ба, яхача СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева дешашта.

Машар бахьан болча боламо укх итт шера чоалхане никъ баьб. Хала ханаш а нийсъеннай, цхьабакъда, доха а ца дохаш, майрра дIахьалхашка дахад вай!

Машар безача советски наха, кхыча мехкашкарча шоай вежараша а санна, итт шера машар бахьан шоаш баьча балха итогаш еш шоай къа зийхьа цайнарг лерхIац. Советски наха чIоагIа хьаллоац халкъашта юкъера доттагIлен гIулакхаш дегIадоаладара новкъостал деш доладаь деррига а гIулакхаш, дерригача дунен тIа машар оттаргхиларах уж чIоагIа теш!

Николай ТИХОНОВ,
машар лорабара Советски Комитета Председатель.

Сомий бешамаши овощеши лелаераш

Доккхий декхараш да Первомайски районерча Ленина цIерахча колхоза сомий бешамаши овощеши лелаеча къахьегамхошта хьалхашка латтараш. 1965-ча шера 240 гектар сомий бешамаш хила езаш я колхозе. Укх шера 34 гектар сомий гаьнаш дIаегIай цар, хIаьта ерригаш 70 гектар я колхозе. Керда дIаегIа гаьнаш: Iажаш, кхораш, бIараш, иштта кхьяраш дика летай.

Укх шера эггара хьалха колхозерча огородникаша дIадув тхьамка, хо. БIаьстан юххье дIадиййна хинна хохIанзе а дикка дIаьхденнад 60—70 сантиметрга а кхоачаш, хIаьта дика хьатIаяьннай тхьамкан рассада а.

ХIанз томаташи кабуци дIаювш я огородникий бригада. Уж дIаера план 29 апреле кхоачашъяьй цо. Дика хьатIаяьннай нарсаш.

Шоай болх дукха безаш а из боввзаш а ба бригадера къахьегамхой. Дика лелаю цар рассада, хьалха дIайиййна овощеш. Звеньевой йолча Кациева Калимата дика къахьегари доал дари бахьан долаш дика хиннай парникашка дIайиййна хинна кабуцен томатийн рассада. Калимата дика новкъостал ду цун звеноца болх беш йолча Тимурзиева Хьавас.

Овощеш дIаювш, сомий гаьнаш дIайогIаш хIара сменах йола нормаш шозза а кхы тIех а кхоачашъю Бесаева Либе, Тумгоева Салихьата, Тимурзиева ПаьтIамата, кхыбараша.

Шоашта хьалхашка латта декхараш сиделенца кхоачащдергхиларах дог тийша ба бригадера къахьегамхой.

Л. ШИРЕНКО.

Комсомольций гIулакхаш

Кхашка ваха воатIар со. ДIахьежача Кантышевски отделенен говрий ферманна тIехьашка ягIача дитта комарий гаьнашта юкъе зIамига ардакхех яь будкаш ятIар. КIезига дIахо латтар ардакхех даь цIа. ЦIен тIа михо лестаеш цIе байракх ягIар. Будкагара будкага водаш къона саг лелар гаьнашта юкъе гIолла. ФуннагIа дале а кагийча наьха гIулакх-м да хьона яр, аьнна дагадехар сона. Со тIаватIаш хинна машин сихха тIехъийккхар ферма юххе гIолла. Из сайна бIаргадайнар фуд хьажа «Октябра 40 шу» яхача совхоза комсомольски организаце ваха лаьрхIар аз.

Центральни усадьбе кхаьчар со. Укхаза а тракторашка деча таташа цIаькха а дагадохийтар бIаьстан балхаш сихденнилга. Еррига уйла, хьинар, дIадала деза ший ханнахьа бIаьстан оахам йисте даккхараи, ялат дIадераи, йоах механизаторий дегаша. Из тIаьхьехам кхайкабу тракторий таташа кхашка гIолла.

Совхозе комсомола Наьсарен райкома инструктора Ахильгов Ахьмада кабинет я. ДIачу ма ваьллангехьа аьрдехьа, пен тIа хьалтеха доаллар плакат. Цу тIа хоIора кролик. Сихха дагадехар сона ферма тIехьашка лаьтта будкаш царна лаьрхIа яь хила мег, аьнна. Аз шийга цу хьакъехьа хаттар дича цо дийцар:

— Цигача ваьллар тха ферман заведующи вола Арчаков Борис ва. Будкашка кроликаш я. Пайдане хьайбаш да уж. Цар дулх а лу, цIекий а лу. ЧIоагIа ебаш а я. Шера пхезза—ялхазза яхк уж. ХIара массаза яхк итт-пхийтта кIориг ю цар.

Цул тIехьагIа Ахьмадагара дийхар аз, кроликах дар деррига хьадувца, аьнна.

Март бетта шеи комсомола Наьсарен райкома секретарь Бокови вахар йоах цо, совхоза директорагара кроликаш эца ахча деха. Комсомольско-кагирхой кроликий ферма вIашагIйоллара дезар из.

Совхоза счета тIа ахча хиннадац, яхаш дувц Ахьмада.

—ГIулакх дехарг лоархIаш вар со, —яхаш дувц цо дIахо.—Дика уйла дага ехар Боковна, цо кисара хьал а даьккха совхоза директора Харсиев Султана стола тIа ши тумеи пхи соми Iодиллар.

ТIаккха Ахьмад а кхийттав из ахча Iодиллара гIулакхах. ХьалхагIа шоайла дага баьлча санна хиннад цар из. Ахьмада а Iодиллад ахча. Директор а юха ваьннавац, цо а Iодиллад шийгара доагIар.

Комсомольски собране цхьа барт болаш тIаийцад шоай ахчах кроликаш эцилга. Деррига ахча 1300 сом гулдир. Цу ахчах кроликаш эца бахийтар оаха комсомолец Арчаков Борис. Цо Ставрополера 26 кролик ера, яхаш дийцар Ахьмада.

Комсомольцаша лаьрхIад укх шера яхкаш йола бIаь кролик вIашагIтоха. Наьсарен райисполкомо а комсомольцашта 2000 сом лургда аьннад цу гIулакха.

Кроликий ферме хилар со. Дика Iунал ду Арчаковс, шийх тийша комсомольцаша шийга Iунал де аьнна еннача кроликашта: ший ханнахь хIама дул, хий моладу, моттиг цIена лоаттаю. Цхьан кролико пхийтта кIориг яьй.

ЛоархIамера гIулакх да кроликаш йолаяр. Наьсарен района кулгалхой цу гIулакха кIоаргагIа уйла тIаяхийта хьажа беза.

О. БУЗУРТАНОВ.

Волжск. Сталинградски гидроузлай кемаш леларгдолаш йола гIишлош яь яьннай. 31-ча шлюза камере гIолла лела даьннад кемаш.

Сурта тIа: 31-ча шлюза камере гIолла тIехдоалаш латт «Пенза» яха мухь кхухьаш дола ши-шетIа лела кема.

С. Курунина сурт. ТАСС фотохроника.

Черновицки область. Новоселицки районерча «Зоря коммунизму» яхача юртбоахама артелерча колхозникаша 1958 шера 287 гектар долча кхай тIара хIара гектара тIара 46,8 центнер йоаккхаш фуалъяьха хьажкIаш яьхай. Квадратно-гнездовий способах мара дIаювргьяц из культура колхозе. ДIайийнача хьажкIашта механизацеца Iунал дича хьажкIай цхьа центнер якккхарга дIабода мах 6 сом лохлургба.

Сурта тIа: «Зоря коммунизма» яхача колхозе квадратно-гнездови способах дIаювш латт хьажкIаш. Къаьстта дика болх беш ва цига механизатор вола Федор Николаевич Ватаман. Нормах дIае езар 8,5 гектар мара йоацача, цо 10 гектар дIаюв дийнахьа.

В. Карлова сурт. ТАСС фотохроника.

Доахан доажадар

Семилеткан хьалхарча шера вай республике доаккхаш дола дулх 1958 шераца нийсдича шозза дукхагIа хила дезаш да. Из хьалхашка латта декхар толаме кхоачашдара бизза пайда эца беза хIара боахаме йолаш йолча торонехи кхоачамехи. ДарегIа а хургдолаш дулх даккхара долча цу тайпарча кхоачамех цаI ба доахан лоаман даьгIенашка доажадар.

Практико хьахьокх, нагахьа санна дика вIашагIтеха дажа дахийта доахан кийчдича доажадарах пайда дикагIа хургхилар. Цхьайолча районаша 1958 шера даьгIенашка доажадир доахан.

Доахан нийса а дика а доажадир Грозненски районерча Старо-Юртовски совхозо. Цо аьхки даьгIенашка дажа дахийтар 285 кагий доахан, хIаьта гурахьа ноябрь бетта цо мясокомбинате цIачуделар 300 килограммал кIезигагIа дозал доаца тIехдерста 112 бежан. Доажадеча доаханна деннеи бийсаннеи хIара бежана 950 грамм тIакхетар. Из це говза хилар скотникаш бола И. Батукаев, А. Арцуев, Д. Дзиев.

Юхедисача 173 бежано лоаман даьгIенашка Iа даьккхар кийчъяь шортта йол а йолаш. Цхьа бежан ца къасташ, дика Iангара даьлар деррига доахан.

Лоаман даьгIенашка дажа дахийта 500 совгIа бежани ши Iул жаи кийчдаьд хIанз Старо-Юртовски совхозо.

Дажа дахийта шоай доахан кийчдеш я дулха-шурийи Горячеисточнескии совхозаш.

Нагахьа санна доахан доажаделтеи кхоабалгеи нийса вIашагIделлача, цар даьгIенашка боаккхача 3—4 бетта чухь 25—30 процент дозал тIакхет бежана, хIаьта дулх дикагIа а хул.

Цхьабакъда белгалде деза, 1958 шера колхозаштеи совхозаштеи дIаенна хиннача 17,5 эзар гектар йолча лоаман цаьгIенех 10 эзар гектара тIара мара пайда ийца ца хилар. Йоккхий торонаш я вай республикерча дуккхача колхозийи совхозийи лоаман даьгIенашка доахан доажаделга дика чакхдаккхара.

Доахан доажадеча хана дика тоадалийтара уж дажа дугаш кIалдисаца хилар боккха лоархIам болаш да. ТIаккха доаханна дозал дика тIа а кхет хIаьта кIезигагIа доажаде дезаш а хул уж.

Доахан доажаделга дика чакхдалара боккха лоархIам болаш да уж шоай ханнахьа кийча хилийтар а Iулаш нийса вIашагIдохкар а. Доахан чусоцадеча ханна Iулаш бакъахьа вIашагIдехкача хьайбаш цхьана лела Iам Iана замалахь, хIаьта уж дажа лоам дугача хана сабаре а хул, дулх дика тIа а кхет царна.

Доахан дажа дигале хьалхагIа уж доажадара оттаяьча плана тIа белгалду: Iулца масса бежан да, ханаш, се-борша, доажадергдола моттиг, мел хана доажадергда, хий меладу моттигаш, дIалехка ханаш. Хьайбаш мел тоаденнад хар дукха, хIара бетта укхаза оз уж.

Доажадаь йистедаьнначул тIехьагIа хьахиннараш вIашкатох.

Цхьатарра ханаш а, дозал а, дарстар а, се-борша а долча хьайбаех къаьст-къаьста Iулаш вIашагIтох. Нагахьа санна иштта уж вIашагIтоха йиш ца хуле, вIашагIъийна хилча а могийт, цхьабакъда доахан тайп-тайпара дозали ханаши йолаш хуле а, борша дараш шоаши се дараш шоаши хилча дикагIа да. Лоаман районашка доажадеш дола Iулаш 75—100 бежан юкъе долаш хул.

Лоаман районашка хьалхагIа шаьрачеи боса-оагIошкеи доажаду доахан, хIаьта температура лакх ме лу а дIайха денаш гарга ме гIорт а лоамаш лакхагIа долчахьа дуг хьайбаш.

ДаьгIенаш нийса хувцайолийташ доахан доажадеш хилча дажа даха цар лоам йоаккхача юкъа шортта доакъар Iалашде йиш хургья боахамашка. Iулашка массаза а кхоачам хиллал тух леладе деза.

Хаоттамга а баьца мошалга а хьежжа кхозза—диазза хий моладу доаханна.

Доахан дажаргдолеи сайцаь латтаргдолеи моттигаш аьхки лакхагIчахьа харжа еза, доаханна мух беттапургболаш а йIовхал новкъа хургйоацаш а.

Шийлача хана доахан дажаргдола а сайцаь латтаргдола а моттигаш мух тIакхоачаргбоацача хила еза, хIаьта хий меладу моттигаш доахан латтачара 2 километрал гаьнагIа а 300 метрал гаргагIа а йоацаш хила еза.

Доахан доажадеш кхабаро дулх дукхагIа даккха а дерста дулх паччахьалкхенна дIадала а йиш хулийт колхозашкеи совхозашкеи.

Боабишка кIоригаш кхеярах

Районерча коа тIара оалхазараш леладеча болхлошта хьалхашка латта декхар да дарегIа хулаш дола дика дулх чехка а дукхагIа а даккхар. Тха районерча колхозашкарчеи совхозашкарчеи къахьегамхоша укх шера ах миллионал кIезигагIа йоацаш боабишкаш кхее декхар тIаийцад. Боабишкаш лелаяр чIоагIа пайдане да. ХIара цхьан боабишкагара шера 40-50 кIориг кхее йиш я, ши бутт баьлча йизза боабишк а хинна дIаоттаргйолаш.

Тха районерча цхьадолча боахамий боабишка кIоригаш кхеяра дика опыт я. Масала, боабишкаш лелаеча дика гIулакхаш карагIдаьлар ЦхьоалагIча мая цIерахча юртбоахама артелерча Ф. А. Кузнецованеи А. М. Кузнецованеи. Инкубаторски станцера енача боабишка кIоригех 95 процент кIоригаш хьалкхейир цар.

«Новый быт» яхача колхозерча Т. С. Семинаси П. В. Василенкоси кхее хьайийцача боабишка кIоригех 86 процент кIоригаш хьалкхейир. Юртбоахама артелерча оалхазараш леладераша укх шера кхы а дикагIа болх бе чIоагIо яьй. Соахкарчул укх шера дукхагIа боабишкаш хьалкхее а уж паччахьалкхенна дIаяла а, вешта аьлча хIара яр шин килограммал еигагIа йоацаш 42 эзар боабишк дIаяла декхар тIаийцад цар.

Цу колхозий опыто хьахьекхад йоакхо а еш, боабишка кIоригаш бокъонца хьалкхейича, зоотехнически бокъонаша маяххара царна гIулакх дича, дика толамаш доахаргхилар.

Сенах латт боабишка кIоригаш дика хьалкхеяра а царех дика пайда луш, унахцIена боабишкаш хилийтара а бола болх?

Инкубаторски станцера оалхазараш леладеча ферме хьа ма кхаьчанге а, боабишка кIоригаш кхоаб.

Хьалхарча шин кIирагIа боабишка кIоригаш дийнахьа 6-зза кхоаб, кхоалагIча кIирана — 5-зза, цул тIехьагIа диазза кхоаб. Даа хIама дуллаш йола кормушкаш чIоагIа цIена лоаттае еза, даа дилла хIама мист а лургдоацаш, цар диаьчул тIехьагIа юхедисар Iовш, дохка а лургдоацаш. УнахцIена а йолаш, боабишкаш хьалкхеяра чIоагIа лоархIаме да из.

Хьалхарча итт дийнахьа царна лу жувраxи, минеральни хIамаехи, хьайбаех а баьцовгIаех а болча белкови кхачахи бан бод, сийна буц, морковь, чкъаьран даьтта. Бод маза болаш, кулгех хьалеташ хила йиш яц.

ТIехьа тIадоагIача деношка кIоригашта кхача дукхагIа лу. Кхачах 2 процент цIена, буртилг бола гIум тох. Сийна буц 10 процент лу, дулхах е дулха - тIехках даьккха хьоар шоллагIча декаде денз 5 процент лу, хIаьта цул тIехьагIа кхоалагIа кIира йистедоалаш 15 процентага кхачналца дукхагIа лу из.

21 ди даьлча хана денз кIолд шишша грамм кIезигагIа тела йолаю, кIезигагIа тел жмых а, хIаьта 26 ди даьлча вIалла а лац уж.

Фуна кхею кIоригаш бан тIа кхее еза.

Хьалхарча 20 дийнахьа боабишка кIоригашта укх боарамех яа хIама тела еза:

Продуктай цIераш	Хьалхарча 10 ден (граммаш)	ШоллагIча 10 ден (граммаш)
Йишк (кIих, хьажкIех, мукхах, кенах яьккха)	17	48
Чич	5	15
Гидуаргий ганарех яьнна жмых	5	10
ЧIоагIа кхехкадаь фуаш	2	1
КIолд, дулх, керда чкъаьра	2	5
ТIоа тIера дIайийца ета шура	10	10
Сийна буц (люцерна, хи чу тIаювла баьцаш)	20	30
Минеральни кхача (мел, эхьа дийнлергаш, тIехках баьккха дом)	2	3

Шортта сийна буци хийи долаш, яжа моттиг хилча, даа хIама лоархIам боллаш кIезигагIа эш боабишка кIоригашта. Яьккха сийна буц тасса а мегаргья кIоригашта. Царна иштта луш йола буц цар 20—30 ди даллалца 1—2 сантиметрал йIаьхагIа хила йиш яц, хIаьта хьалхарча 10 дийнахьа кхы а лоацагIа хила еза из.

Хьалхарча 20—30 дийнахьа 6—12-зза езагIа хулаш дегI даьх боабишка кIориго. Витаминаш йоахка доакъари сийна буци дукха эш цунна цу хана.

КIоригаш яхийтача ханага хьежжа, боабишка кIорагий бун чура хи йисте даьча горинагашка юг боабишка кIоригий 20—30 ди даьлча. ХьалхагIа яьхараш дукхагIа гозаю цига ца югаш. Хи Iамарч долча моттигашкара шийна кхоачам балла даар лаха магац кIорига хьалхарча бетта, цудухьа хадданза доакъар лоатто деза цунна. Цо баарта хьежжа, кормушка чу хадданза бод лоаттабе беза. Иштта бод лоаттабеш хилча, сов хIама а даац кIоригаша, кормушка гонахьа вIаши тIеаеш дукха пул а лац уж, низа мелагIа йолча кIоригаша а кхоачам хиллал хIама дуъ, 250 кIориг кхаба цхьа кормушка тоъ. Бийсан ерригa кормушкаш йизза даа хIама чудолаш хила еза, бийсан хIама диаь, кIоригаш Iуйран кормушкана гонахьа гуллургйоацаш.

Хадданза хий хилийта деза кIоригашта. КIоригаш яжа араялийта мегаргья 2—3 кIира цар даьлча, 10 градусал кIезигагIа йоацаш йIовхал эттача.

10 сантиметр кIоаргача 14 градусал кIезигагIа йоацаш хий дIайха хилча, хий латтача Iама тIа лелийта мегаргья уж.

Аьхки ара а хи чу а 18 градусал дукхагIа йIовхал хилча, яьхача дийнахье а араялийта мегаргья кIоригаш. Иштта йIовхал хилча, 6 ди даьлча денз бийсан а арайита мегаргья уж, шоай буна гонахьа яьча карта.

15 ди даьнна кIоригаш 10 градусал кIезигагIа йоацаш йIайха хаэттача, яжа йиш хургйолаш ют, хашелъелчеи догIа диллхачеи, бун чу яла царна моттигаш мукъа а юташ.

Бунах йоаллаш яьча бешкарта хIара 20 кIорига лаьрхIа хIама дуаш цхьа метр йIаьха кормушкаш хила еза царна, хIаьта хии молаш— 50 кIорига лаьрхIа цхьа метр кормушка а. КIоригашта готта ца хилийта ду из хIама.

КIоригашта гIулакх дара эша уж ерригa зоотехнически бокъонаш лелае еза оалхазараш леладеча болхлоша, цикагIа йола опыт Iомае а повза а еза царна. Иштта уж гIулакхаш дича мара оалхазарий дулх чехкагIа а дукхагIа а даккха аьнна мехкарча хьайбаш леладерашта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдулургдац.

А. МИРОНЮК,
Грозненски района зоотехник.

Краснодарски край. Кубане каст-каста хозаш да хIанз «бIаь гектар лелаер» яха керда дешаш. Дукха ха яц уж арадаьнна. Иштта цIи йоаккх мехка гIорбаьнна болча механизаторий Н. Мануковскеи А. Гиталовеи хьокхамах 100 гектара тIа хьажкIаши кхыйола ка боаца культураши хIама ца эшшаш кулга-кара болх ца беш, алхха машинашца болх беш лелаеча трактористех.

Кубанерча бIаь гектар лелаерий яхьа дика юкъе бахаб Кореновски района Кирова цIерахча юртбоахама механизатораш. ХьажкIаш лелаеш йола 14 механизированни звено вIашагIтехай укхаза. Социалистически яхье хьалхарча моттиге латт комбайнера П. Г. Белес хьалхле лелаю механизированни звено. 100 гектар лаьттан тIара хIара гектара тIара лаьрхIа 77 центнер хьажкIаш яха чIоагIо яьй цу звенон членаша. ХIанз хьажкIаш дIае болабеннаб колхозникаш. «ВИР-42» яхача тайпах йола гибридни фун хьажкIаш дIаюв цар. ХIара денна 27—28 гектар хьажкIаш дIаюв механизатораша.

Сурта тIа: П. Г. Белый яхачун агрегат хьажкIаш дIаювш йоал.

Шулепова сурт. ТАСС фотохроника.

№ 9 йола „Агитатора блокнот" арадаьннид

Ара а даьнна, яздаьрашта а дохка а дIадохийташ да СОКП Нохч-ГIалгIай обкома пропаганданти агитацени отдела аргIан дола, № 9 йола «Агитатора блокнот» (эрсий меттала).

Журнал дIадолалу партен обкома секретара М. Фоменкос яздаьча «Кагирхошта юкъе беш бола кхетама болх — СОКП XXI-ча съездо дIадехарий боарама тIа» яхача статьяца.

«Беседашта йола материалаш» яхача рубрика кIалха язъяь я Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советерча радиовещани телеведенени комитета председатела С. Лагутина «Радион ди» яха статья. Цу кIал язъяь я дунен халкъашта юкъерча гIулакхех лаьца йола «Германецара гIулакхаш машаре къоастадара тIехьа Советски Союзо лоаттабу къовсам» яха М. Васильева статья.

«Семилетке хьалха латтараш» яхача раздела тIа кепатеха я «Социалистически Къахьегама Турпал Иван Денисович Олейников» яха Тропина корреспонденци.

Нефтемаслозавода парторганизацен бюрон секретара Р. Мартиросовс гойтара агитацен опыт ювц блокнота оагIонаш тIа.

Агитатора долча новкъостала беседаш е эша темаши литературеи дувц блокнота тIа.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Из хилар Саране

— Судо хет хьога: гIулакх доаца нах чу а боацаш дош дийцача хьакхаштагIа хургьяри хьона?—яхаш.

ХьалхагIа судахошкахьа дIа а хьеже, тIаккха дош дувца чувоалаваь, гIанда тIа теIIа вагIача лаьцача сага бIара хьож йоI. Из саг гоама хиларах а цунцарча эгIазлонах а хьалдизза да йиIий бIаргаш.

—Берригача наха а хозаш дош дувцийта лов сона. Сона эхь хетац. Эхь хета деза ер сий доацача наьха тийшаболх баьчоа.

— Хьадувцал судага мишта хилар из деррига а?

* * *

9 декабре сарахьа ше балхара чуйоагIаш, цу дийнахьа цхьаккха водар шийна хургда мотташ яцар Шарифа. «ХIанз са нана истола гонахьа хьувзаш хургья, ший йиIиг балхара чуйоагIа яхаш». Иштта шийна керта чу яьхкача цу уйлаех ела а къежа, сихагIа гIа баьккхар йоIо. Вурийтта шу даьнна Шарифа хIанз а зIамига бер хет нанна. Чехкка боад къовлалуш латтача цу сарахьа цхьан сагага хьежаш латташ лакхача цегIара саг вайр цунна тротуара тIа. Цо ше чIоагIа зе а зийна, из шийна тIехьаволавалар ходаланзар Шарифайна. Массехк гIа баьккхачул тIехьагIа, тротуара хьатIаэза лаьттача машина дIанийсъелар Шарифа. ТIаккха цIаьхха цхьа сат духьал ваьлар цунна. Цу ханна цхьаьхха саго тIехьашкахьара цхьан кулгаца юкъи вокх кулгаца юхьи лоацаш мархIа еллар из. Цу сахьате из чу а кхесса, машин дIаэккхийтар новкъа гIолла. Кхераяларахи корзагIа яларахи хиннар фуд цу сахьата кхетаданзар йоIо. ЧIоагIа хьожаш яр из ше йодаяь югарашка. Царех цхьаккха а вовзалацар цунна. Малаш ба яраш, фу деза акхарна, йоахар цун дего. Духьал йоагIача машина лампаша яьча сердалоно гучаяьккхар Шарифайна аьрдехьа ваьгIачун юхь. Кхераеннача Шарифас цIогIа тоха минут яханзар. Цунна вайзаф из саг. Цхьа саг йоагIача бIаргавайнавар цунна из — Муцольгов Дауд. Цхьа дош вIаши аьнна йист хиннабацар уж цига. ТIехьагIа фусам нанас дийцар Шарифайна, Муцольгов Дауда из езаенна хиннай яхаш. Цул тIехьагIа улица тIа Шарифайца къамаьл де гIийртав из шозза. «Хьайла хьан кара яхай со! Ма ираз дайр са!» йоахар цун дего.

Машин юхасецар. ЙоIа ца довзача цIагIа чуйигар цар из. ТIехьагIа цхьа дуккха ха яьлча хайр цунна ше Караганде, Мелькомбинате йоалаяьлга. Цигга чехка вахача Муцольговс кхыйола машин йоалайир. Юха а бIаьха никъ бир машинаца. ТIаккха Шарифа Караганде, Старый городе йигар. Цунна ца бовзаш бар уж а. ЦIа дизза Дауда хьаьший гулбелар. ГIожа а ца боагIа а бегаш бора цар Шарифайца. КорзагIъяьнна Шарифа йист а ца хулаш латтар. Ше укхаза наьхацига яле а, уйлаш цIагIа яр цун. Ма чIоагIа саготдеш хургья-кха, мискинг, цун нана! Ма чIоагIа гIадбаха бар цар цIагIа укх шера бIаьсти итт класс яьккха аттестат а дахьаш, Шарифа чуеча. Ма дукха лайнад цар нанас ший берех нах бе, царга дешийта, уж нийсача новкъа баха гIерташ. Горни техникум а яьккха, производстве болх беш ва Шарифай воша. Гаьна яц цун юшас лора диплом йоаккхаргйола ха а. Яха йолаяла а лакхерча дешара заведене деша яха а ха кхаьчаяр Шарифай а. Ма дукха дика хIама кийчдора цунна вахаро.

— ХIанз ладувгIал сога, — йоах Шарифас. — ЦIагIара гIараш совц. Тоъаргба оаш баь бегаш. Оаш со хIанзехьа а цIа юге, аз дош лу шоана, е Iовдала гIулакх айса нахала доаккхарг ца хиларах... Из оаш ца дой, хургдолчох шоаш да шо бехке. Са нана я, цунна хов оаш даьр шоана мишта юхадекхаргда. ХIаьта сох цIаккха а, хози, шоана, цIаккха а цу сага сесаг хургьяц, шоана.

Цар тIаккха эгIазбахарах цIа айде санна гIараш йолайир. ХIанз бегаш бац цар Шарифайца, цунна кхерам тIатувсаш а еппараш еш а ба уж.

— Укхазара-м цхьаннахьа а гIоргьяц хьо. БартагIа раьза ца хуле—низагIа раьза ергья. Оаха цIаккха а дунен сердало гургIоацача моттиге чуйолларгья хьо.

Цхьабакъда советски школас кхетам луш кхийнача Шарифайна тIехьабисача, цхьаккха хIамах эхь доацача цхьаьцца болча наха лелабу тийшаболх ла маганзар.

— Сох цIаккха а хургьяц Муцольгова сесаг, — йоахар цо.

Нанас ше цар кара ютарг ца хиларах тешаш яр Шарифа. Из гIалат яьнна а хиннаяцар. Пхи ди даьлча Шарифа йодаяь йигача фусама воагIа Муцольгов Дауда гаргара саг Тимурзиев Мурад. Из Шарифар а гаргара вар. ЧIоаггIа эгIаз а ваха, Даудах гIертар из.

— БIехал! Топаш тоха езар хьона! Дешарах цхьа алап а ца ховча Iа мишта йоалаю, Шарифа санна йола дийша йоI? Ва Iовдала гажал! Фуд Iа даьр?

Цул тIехьагIа Шарифайна тIавахар из «дика саг». Юха а Дауд чIоагIа харц вора цо, хала а хеташ. Шарифайга йоахар цо:

— Хьа нанас милици оарцагIа яьккхай. Хьогара лотIкъам эца боагIаргба хьона. Уйла ел Iа мел эхь да вайна массанена а ер наха дIахой. Из эхь гуча ма даккхалахь. Се раьза а йолаш енай со алалахь. Аз дех хьогара. Из ала деза ер гуча ца далийта, укхох гIар-дувцар ара ца далийта. ХIаьта аз дув буъ хьона, се ва а вена, аз хьо цIаюгаргхиларах.

Иштта дийце Шарифа тешаю Тимурзиевс. Сов из гIулакх хала хинна бIаргех хий дувлар цунна. Шарифайна хац ше цунах дог тешаш хIанай. Цун нанас Салифана ше милицен начальникага еннача заявлене тIа аьнна ма дий Шарифа йодаеш юкъе хиларах дегабуам бу ше ТимурзиевгIар шин вешех. Къона, вахар ца довза йоI теш Тимурзиевс бIаргех доахача хих, цунна хац цо из тийшаболх дагаболаш йоахий. Из шек яц ше аьннар цо дергхиларах. ЗIамига саг мичай из, цул совгIа цун гаргара саг а ва из. Шарифайна новкъа да цунна хинна «халахетар». Цо яххар дергдолаш дош лу цунна Шарифас. Да а ду Шарифас шийга Тимурзиевс аьннар. ШоллагIача дийнахьа венача милицен болхлочунга, шийга хаттар дича оал цо со раьза йолаш енай, иштта из тIа а яздий заявлени а лу. Тимурзиевна из мара кхы хIама а дезацар. Ше Шарифайна денна дош дицделар Тимурзиевна. Цхьабакъда цу «дикача саго» дага лаьца тийшаболх чакхбаланзар. Шарифас ший кулгаца язъяьяле а, цу заявленех теша йиш яц йоахар наьна дего. Ший йоIаца шийга къамаьл дайтар дийхар Салифана. Цхьабакъда цунга къамаьл дайта раьза бацар саг йигараш. ТIаккха юха а Iаьдал юкъеделар цу гIулакха.

26 декабре МуцольговгIарцига баьхкар прокуратурани милицени болхлой. Юххера а шийна дага мел лаьттар, шийна тIа мел оттадаь Iазап дIадувца йиш хилар Шарифай.

Цу дийнахье а цIа йода Шарифа. ХIаьта Муцольгов Дауд дукха ха хьалха денз ше хила веззача моттиге — набахта дIавигар.

* * *

Судебни следствес юхье денз юхе кхачналца цхьаккха хIама юкъе ца дуташ цIена тохк из бIеха гIулакх.

— Низ баьбий хьона цо, е хье раьза хилар хьо? — яхаш хетт судо Шарифайга.

— Со йодаьча хьалхарча буссехьа а доладир цо уж «гIулакхаш». Из хилар 9 декабре, — йоахар Шарифас, кулгашца юхь, дIа а къайла, пенагахьа дIа а йийрза елха а чIехкаш. ДегI дехкаденна, чIоагIа ладувгIаш багIача наха хьахезар цо низкъала доаха са. Юххера а юхаметтаера Шарифа.

— Сай низ мел ба духьал лаьттаяр со. Муцольговс воалаваьча молла мах баьчул тIехьагIа, бийсана тхоаш шиъ цхьаь дисар тхо. ХIанз аз яххар деш хила еза хьо аьлар сога Муцольговс. Аз юха а аьлар цIаккха а хьа сесаг хургьяц со. ТIаккха бийнаш а даьха, тIакхоссавелар из сона. Дукха духьал лаьттар со, бакъда низаш цхьатарра дацар тха. Iо а теха, керта кIажараш а лаьца, ий тIа гIолла текхайир со Муцольговс. Итт ден-бус халахетари Iазапи лоаттадеш со кIалйитачул тIехьагIа, цу бус сий доадир са цо.

* * *

Дош хоатташ цхьаккха а хIамах эхь ца хеташ йола Муцольгов Дауда сий доаца юхьмараш ше маярра хьагучайоал. Цхьа дош бакъ алац цо, ше дувцар вIаштIехьа даккха гIерт из.

— Е йоI йодаярах хье бехке лоархIий Iа?—аьнна шийга хаьттача.

— Аз-м йодаяьяц из? — яхаш мочгIалаш детт Муцольговс. — Долла хIама вIаши раьза а долаш хилар тха. 8 декабре укхо хьийха ваха везаш вар со, тешаме таксист ца нийслуш виса мара. Цудухьа 9 декабре ваха везаш тIехьаваьлар со. Ше раьза а йолаш соца ера ер.

9 декабре «тешаме таксист» кораваьв Муцольговна. Цхьабакъда, судо шийга автомашина номер, шофера тайпан цIи е из фу куц долаш саг вар хаьттача, «хац, дага дагIац» мара кхы луш жоп дац Муцольговгара.

— НизагIа йиIий сий Iайха доадарах бехке лоархIий Iа хье?—шийга аьлча,

— ЛархIац. Из ше раьза а йолаш хилар из, — яхаш, бIаргаш лежкъаду цо. — 9 декабре денз, молла мах а балехьа, из раьза а хинна мар-сесаг санна даьхар тхо. ЦIаккха а аз цунна йийтта а яц.

Цхьабакъда судебно-медицински экспертизас баьча тохкамо цо мел дувцар харцду.

* * *

Тешаш дукха хиларах йисте ца доалаш ши ди даьккхар дош дувцаш.

БIехача сага йоаггIаш йола суд йир.

Муцольгов Дауда, цо низагIа йоI йодаяь хиларах бехке а ваь, города Сарана цхьоалагIча участка халкъа судо пхийтта шу суд йир.

Цу деношка цунна суд еча хиннача хIаранена ховра из суд духхьал цхьан Муцольговна еш ца хилар. Из суд йора дIаяхача замах юхедисаьча воча, баьдеча, сий доацача гIулакхашта.

Вай Даьхен халкъий историен чухь керда оагIув хьайийлача Сийлахь-боккхача Октябро гIалгIай къам а бIаь шерашка баьдеи цхьаккха бокъо йоацаши хинна гIалгIай кхалсаг а мукъаьккхар. ХIанз гIалгIай халкъа кIонгаши мехкарийи кхыча къамех долча халкъашца цхьана вай мехка коммунизм хьалъеш ба. Саранерча къахьегамхой барт болча дезала юкъе кIезига бац гIалгIай халкъа сий дола викалаш—производствон Iалаьмате дика болхлой, говзал йола специалисташ, сий дола гIалгIай кагирхой. Шеко яц, уж берригаш а кхыча къамех мел болча къахьегамхоща цхьана цу суда раьза хургхиларах.

Цу судо хьалхехьа а цIенхаштта дIахойт советски обществох дIакъаьста мел волчоа халкъа духьалара Iадата законаш, дIаяхача заман акха гIулакхаш леладича хургдар. Уж тайпа нах хIанз а болаш ба. Муцольгов Дауда а ма хиннабий новкъостий а дагавувлараш а. Цар даь деций цунна саг йодаеш, йоIа низ а Iазап а деш новкъостал. Уж ба Тимарза наькъан Мурад, Iийса, Къурейш, Муцольгов Аюп. Муцольгов Дауда мIараштa кIалхара Шарифа яьккхачул тIехьагIа, зуламхо суд ца ейташ мукъавалийта яхаш Шарифа а цун нана а кхераеш хиннаб уж.

Вай мехка хIара кхалсага сий а гIулакх а советски законаша лорадеш да. Цар лораю из кхерамах а. Уж законаш дохадечоа доаггIаш дола таIазар хургда!

С. РАЗЖИВИН,
города Сарана прокурор.

(«Голос шахтера» яхача газета тIара «Социалистическая Караганда» яхача газето 1959 шера 18 марта араяьккха статья)

Доазол дехьара

Корейски Халкъа-Демократически Республикан къахьегамхоша къовсам лоаттабу хьалхарча пятилеткан (1957—1961 ш.ш.) план хаьал хьалха кхоачашъяра тIехь. Дуккха предприятеш я пхе шера заданеш укх шера кхоачашъеш. Дуккха йолча заводийи фабрикийи болхлошта шо-шоай балха пятилетка кхоачашъяьй.

Сурта тIа: Чендински прядильни фабрикан цеха болхло Ма Хон Сун. Дукха ха йоацаш пхе шера задани кхоачашъяьй цо. Со Сан Хака сурт.

КНДР телеграфни агентствон центральни фотохроника.

Малхбузен Германерча Iаьдало леладеш дола бокъо йоаца гIулакхаш соцаш дац

БЕРЛИН, 5 май. (ТАСС). Шинна а германски паччахьалкхерча наха хьашт дола дешаш дувца аьнна, Малхбузехьарча Германе ухача ГДР гражданашта тIехьакхув Малхбузен германски Iаьдал. АДН агентствос беча хоамах, Людвигсштадт яхача доазонна йисте уллача станце Малхбузен германски полицес Дрездене обер-бургомистра заместитель вола Питрек лаьцав. ХIанз Штутгартерча набахта воалл из.

Гамбурге лаьцав Рюген яхача островерча (ГДР) потребительски обществай председатель вола Г. Дерп.

Малхбузен германски судо набахта валла 4 бутт ха техай «БМВ» яхача Мюнхенски завода болхлошца цхьана спортивни делегацеш дIа а юха а ахийтара хьакъехьара дош дувца аьнна, Малхбузехьарча Германе венача ГДР гражданин волча Г. Шиммана.

Швеце Iаьржа хий дар

СТОКГОЛЬМ, 4 май. (ТАСС). Даларнаи Вермланди яхача шведски провинцешка Iаьржа хий дар бахьан долаш хи кIал йихьай цхьайола нах баха пункташи Карлстад яхача города дуккха улицаши, бувзамий наькъаш тийдад, доккхий зенаш даьд. Къилбаседа Вермланда яхача хьарсам чура а Даларна яхача провинцера а хиш айлуш латт.

Хадданза догIаш делхаш хилар бахьан долаш Хельсингланд яхача провинце чудаьннад Iаьржа хий.

Дани ракетни герзаца кийчъеш йоалл США

ВАШИНГТОН, 5 май. (ТАСС). США-н оборонан министерствос хьакхайкадаьд, дIадахача шера юххье денз фецарча тIема духьаларча оборонан американски центре Iомаеш хиннача цхьоалагIча датски батальона 6 мае «бизза герза кхоачам» лургба «Ника» яхача ракетни снарядашта лаьрхIа аьнна. Оборонан министерствос беча хоамах цу кхоачама юкъе хургья «радараш, ракеташ кхувса яь хIамаши транспортни средстваши».

КХЫ ЦА ГОАДЕШ ЯДЕРНИ ГЕРЗА ТОХКАМАШ ДЕЛГА СОЦАДАР ДУХЬА

ЛОНДОН, 4 май. (ТАСС). Къаман кхалнаьха ассамблеяс тахан кепатеха араяьккхача заявлене тIа яздаьд, кхы ца гоадеш ядерни герза тохкамаш делга сацийта, аьнна.

Оаха ях, йоах заявлене тIа, водородни бомбашта тохкамаш делга английски правительствос соцадар.

Кхы цIакха а дергдоацаш ядерни герза тохкамаш делга соцадара хьакъехьа дунен халкъашта юкъе барт бара тIахьехам бу заявлене тIа.

АЛЖИРЕРА ХЬАЛ

ПАРИЖ, 4 май. (ТАСС). Алжирерча французски эскараштеи алжирски къама-мукъален эскара отрядаштеи юкъера тIом беш ба. Мехкарча массайолча моттигашка дуккха чIоагIа довнаш хиннад укх тIеххьарча деношка, яхаш хоам бу «Либерасьон» яхача газето. Французски бIуний штабо баьча хоамах Кабилен районе духхьал боабаь дIабаьнараш 15 французски салтеи 75 алжирцаши ба.

«ФРАНЦИ — СССР» ЯХАЧА АССОЦИАЦЕНА ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕ НАХ ХАРЖАР.

ПАРИЖ, 4 май. (ТАСС). ХIанз дукха ха йоацаш йистеяьннача ассоциацен 9-ча къамий съезда хержаьча «Франци—СССР» яхача ассоциацен къамий комитета юкъе бахаб: инарал Пети (председатель), Андре Ьлюмель, Рене Капитан, Эжени Коттон, Эмиль Лабейри, профессор Лакассань, Ален Ле Леап, Андрэ Пьеррар, Раймон Шмитлэн.

Цу комитета генеральни секретаралла хержав Жан Казальбу.

Къулбехьарча Корее хьабе болх боацаш 4 миллиони 200 эзари саг гаргга нах ба. Лисынмановски клико ялат дIадаккхар бахьан долаш миллион саг ва ахархоех моцал хьегаш. Хьалдолча наьха боахамаш тIа-тIа дукхагIа тишлуш латт.

Сеуле бахача берригача нахах 500 эзар саг гаргга бола нах — берригa городе мел бахача нахах кхоалагIа дакъа — новкъостал эшаш ба.

СУРТА ТIА: Сеулерча цхьан улица тIа американски салташкара сагIа дехаш латта къаенна йоккха саг.

Фотохроника ТАСС.

Къилбаседан Кавказерча халкъий культурни бувзамаш чIоагIде

Дукхача къамий йола советски искусство пролетарски интернационализма принципаш йизза хьахьокхаш я. Вай мехка дукха хIама ду Советски Союза халкъашта юкъера культурни бувзам чIоагIбеш а дегIабоалабеш а.

Цхьан ханна Баку, Ереване, Тбилисе оттаяь хинна закавказски музыкальни бIаьсти, Украине, Белорусе, кхыча союзни а автономни а республикашка оттаяь хинна театральни бIаьсти — халкъий сийлахь-доккха доттагIал къаьгга хьахьокхар да.

Вай республикан культурни вахара чухь доккха хIама хинна дIаэттар дIадахача аьхки Грознеи Херсонеи уттаяь нохч-гIалгIайи украинции доттагIлен концерташ, драматически театраш вIаши дIа-юха ахийтар, РСФСР-а заслуженни артиста, Нохч-ГIалгIай АССР-а халкъа артиста Эсамбаев Махьмуда Украинан городашка уттаяь гастролеш.

Иштта чIоагIлуш да Къилбаседан Кавказерча халкъашта юкъера доттагIали культурани бувзамаш. Лоалахарча республикай къамаш дукха таланташ йолаш да. Цар искусство шиий формах а чулоацамах а вIаши гарга латташи дика кхеташи я.

Кабардино-Балкарски АССР-а артисташа IалаьматE дика искусство Москве дIахьекхар. Дукха ха йоацаш хургдолаш да Дагестански Къилбаседан-ХIирийи искусствон декадаш.

Iалаьмате дика хIамаш карагIдаьннад Нохч-ГIалгIайченна а искусствон хьакъехьа. Городерча а юртарча а къахьегамхошта концерташи постановкаши уттаеш дика гIулакх деш да Нохч-ГIалгIай драматически театр, иллени халхареи ансамбль, теникий театр. Нохчийи гIалгIайи итташ бола кагий нах а мехкарий а театральни музыкальни лакхехьарча дешара заведенешка деша багIа.

Къилбаседан Кавказа халкъий искусство лакхъялар да вай социалистически Даьхен экономика а культура а Iалаьмате чIоагIа дегIаяр.

Цхьабакъда, Къилбаседан Кавказа халкъий искусство а литература а шоайла вIаши кIезига довзийташ да, цар театральнии музыкальнии творчество кIезига вIаши гойташ я.

Масала, вайх кIезигача наха йовз лоаллаха уллача Орджоникидзерча хIирий театра Iалаьмате дикача мастера, советски сцене Отелла роль дика ловзаерех волча артиста Тхапсаева творчество. Вайх малагIчоа бIарга ейнай дукха ха йоацаш Москве театрий Ерригроссийски смотре тIех бола мах баьча гIумкий театра (Дагестан) спектаклаш. Вайна бовзац Дагестана цIи хезза бола художникаши Къилбаседан Кавказа кхыбола профессиональни а саго еча а искусствон кхыбола викалаши. Писателий союзо вежарех долча лоалахарча къамий литературашта хетаяь вечераш яц, филармонен симфонически оркестра юкъе яц вежаршха йолча республикай композиторий произведенеш. Цу гIулакхех бола бехк тIабуж культуран министерствонеи творчески союзаштеи.

Вежарашха йолча республикай искусствони культурани деятелаша вIаши юкъе бувзам лоаттабе а культуран хьакъехьа шоашта карагIдаьннараш каст-каста вIаши довзийта а деза. Автономни республикай культура лакхъергья уж гIулакхаш леладаро.

Йаьххача хана культуран даькъе доттагIал леладергдола цаI йола план хиланза ярьяц. Цу плана тIа оттаде деза драматически театраш, симфонически а халкъа инструментай а оркестраш, филармонени эстрадани артисташ вIаши дIа-юха ухийтилга. ДукхагIа вIашагIкхеташ хила беза писателаш, поэташ, композитораш, художникаш, художественни самодеятельности юкъе дакъа лоацаш хиннараш, халкъа прикладной искусствон мастераша даьча балхий выставкаш вIаши дIа-юха ахийта еза.

Вежарашха йолча республикай искусствони литературани деятелаш вIашагIбеттабалар халкъий сийлахь-доккхача доттагIленца чIоагIдеш массаза а леладергдола гIулакх а хинна дIаотта деза.

С. СУЛИМАНОВ.

Школа сихагIа хьалъе еза

1958 шера сентябрь бетта хьайийлай Первомайски районерча Моче отарашка юххьера школа. Цу школе дешаш 43 дешархо ва. Школа чуулар 4 метр дIаьхеи, 4 метр шереи цхьа цIа мара дац. Хьехархошта хала да цу чу шоашта хеттача тайпара болх дIабахьа. Дукха бераш дешара тIехьа дисад, уж тIехьакхебеш царца болх бе моттиг яц. Берий безам ба кхыча дешархой санна йоккхача а сийрдача а школе деша. Тха школанна 1959 шера лаьрхIа 24 эзар сом хьахийцад. Цу ахчах РайОНО-на школа хьалъюлургъяц, кхыча организацешка новкъостал ца дой. Из новкъостал де деккарийла я райисполком а Первомайски юртсовет а Ленина цIерах йола колхоз а.

Т. ХАШИЕВ,

Первомайски районерча Мочиев-

ИДРИС БАЗОРКИН

Артиста никъ

(ДIахододар. Хьалхарчунга №№ 32—33 хьажа).

КИНОПОВЕСТЬ

ТIОМ тийра. Чоп баьннача дын тIа а вагIаш, Сергойна хьатIавоагIа Шерипов, цунца Iалисултан а, кхы лоамарой а ба. Уж кадай говраш тIара босс. Сергойна дIатIа а вахе моаршал хоатт Шериповс. Iалисултана Павлов мархIа вол.

— Хьа майрал яйра сона. Хьо халкъа тешаме воI ва. Массаза а иштта хила хьо! — йоах Сергос Асламбекага.

... — Гой, иштта да хьона, кIаьнк! Тахан дика вахаш а деша йиш йолаш а хьо хилийтара халкъо кIезига бала лайнабац... Кхыметтел Бикатуна а гебагIаш Iийттад кIайбараша со вола моттиг цунга ювцийта гIерташ...

Махьмуда доккха са доаккх, набарах ваьлча санна, даьна дIатIа а вахе мархIа эккх из цунна.

— Дади, ма дукха беза-кх сона партизанаш!

— Из да хьона сона дагадоаллара, Асламбек санна хьо хилар, наха накъа воалаш! — велакъеж да.

— Мишта — наха накъа воалаш?! Айя, хулалургвий со иштта? — хетт Махьмуда.

— ХIана хулалац хьо! Цудухьа дешийт хьога-м, книжкаш а ийду. Хьох адвокат, судахо хургва! — тIоаргаца чура хьа а ийце, Махьмудага книжкаш дIахьокх Iалисултана. Махьмуд, гIад а ваха, сихха листаш хьа а ехкаш хьож книжкашка, тIаккха маьлхара вода из.

Сурташ дац...

— Балетерча хьехархочунга дар, дади, книжка! Тайп-тайпара халхараш деш, бес-бесса барзкъаш а дувхаш нах боахкар цу тIа. Изза морг эцаргдий Iа сона?

Iалисултан ураэккх. ЭгIазваха бос бахар цун. Уж деррига книжкаш, тоха дагахь, хьалъайду цо.

— Ма! ма! — аьле, кIаьнк тIехьашка а ваьккхе, юкъе эккх Бикату.

— БIижа кIориг!!! — мухь а баьна, лостадаь книжкаш лаьттах тох Iалисултана.— Даьла эгIазал яха шох!

Махьмуд цIагIара араэккх. Дог дехаьча сега санна, елакъажар а даьле, мара а Iолийгаь дадача книжкашта а бIарахьеж Бикату.

Книжкай цIераш бIаргагу.

«Познышев. Алименташ бахьанце хинна зуламхой»..., Вольфсон Ф. «Граждански бокъоний учебник», Крыленко. «СССР суди бокъои».

АХКАН дIайха ди. Базар. Харбазий аргIаш. Помидорех еттаь вордаш. Баьца дaараш дохкача истолашта юхе гIолла лела нах. Хьайнача зунгатий боарзах тара лелача цу наха юкъе Iоа а хьалла а юкъ-юкъе гучабувл Махьмуди Вадики. Кружкаши чайникаши йоахк цар бе.

— Шийла хий хьанна деза, хиий!-яхаш цIогIа а детташ, хий доххкаш лел уж.

Наха юкъе милиционер ва. Цхьа саг зувш ва из, шокьеттарг бордашта хьатIахьу...

— Шийла хий... — Махьмуда йист хилар юкъах дус. Нах листагIа болча чутулл из, истолашта кIал гIолла чакхэккх. Милиционера юхь хIанз гуча яц. Алхха цун кIай фуражка мара яц наха юкъера хьакъедаш.

— Ой, гIовза дала шо! — яхаш барт бетт базар еш латтача кхалсаго, баьца даарий курсех йиззаь йола ший ведар мохка а яь водача Махьмуда тIехьа.

Ведда вода Махьмуд цхьан кхалсага тIаккхет. Цунга цIогIа эккх. ХIаьта цунцарча йиIиго цIаьхха Махьмуда пхьарс хьалоац.

— Махьмуд!

Махьмуда бе йоалла чайник къег. Вокх кулгаца кружка хьувзаю цо.

— Со... шура эца венавар со... — оал цо лаьтта бIара а хьежаш.

Женяс дIакхайде сихха чайника кий хьалъайю: маьлхо къегаду цу чура хий. Цар бIаргаш вIашта отт...

— Саррахьа, сангар тIа аз деррига а дIадувцаргда хьона...

Женя, корта а лостабаь, ийккха нанна тIехьа йода.

Садовш доагIа. Морхаш цIийъеннай. Сангар. Сангара йистте йоккхача дака кIал багIа Женяи Вадики. ЦаI варга сатувсаш, сатем байнна новкъа дIахьежаш ба уж.

МАХЬМУД шоай коа ва. Нана цIагIа дIачуяхарга хьеж из. Эггара тIехьа а яьле, цо ниI тIакъовл. Ийчен кIалхара цхьа хьоарчаяь хIама хьа а ийце киса йолл Махьмуда. ТIорми хьа а ийце коа-наIарах араэккх.

САНГАР тIа гипсах даь циск эгадеш вагIа Вадик. Цу чура наг-нагахьа къаьста ахча Iолег.

МАХЬМУД тика чу ва. Яьсса шушаш Iо а оттаяь, дагар а яь, хьежаш ва из. Шушашка хьажа а хьежаь, дагар а яь, Махьмуда ахча дIалу мах беш латтачо...

...— НАГАХЬ санна из ца дой-м дас йийттаь тинчакх воаккхарг ма вий из! — йоах Женяс Владикага.

— Из бакъда, балете ца ухаш сацалца еттаргья цо! — йоах Вадика уйла а еш. ТIехьашкара тIавенача Махьмуда уж дешаш хоз.

— Со сацалцеи? — дорхха бIарахьеж из Вадика. — Новкъост ва хьона хьо а!

Iохов. Чера а кисашкара а хьадоах каьхата а къаьстта а ахча, тIорме чу дIачукхувс из.

— Фу де лерхI Iа? — хетт Женяс.

— ЛархIал из, — аьле тIорми йиIигага дIалу Махьмуда, тIаккха вIалла шек воацаш тIатох цо:

— Со гIоргва! Детдоме а ваха дешаргда аз...

Жене бIаргашка хий отт.

— Билета кхоачам хургболаш дий?

Гипсах даьча ший циска пхо кхерийца йоха а яь, ший Iайна хинна деррига ахча Махьмуда тIорме чу, Iочухец Вадика. Махьмуда, тIа а кхийте, фоартанга гIолла мархIа волл из. — Аз-м бегаш бора хьона... са эггара дикагIа вола новкъост хьо ма вий!

ИСТОЛА тIа мара кхы дIакхачац лампа сердал. Iалисултан хIама дуаш воал. Бикату пишка гонахьа хьувз.

— Шиш боацаш мегац бераш-м! Айса яхачоа со тIера варгвоацилга а хайна, хьатIавенав кIаьнк. Хьалкхийча шийна ховргда цунна со бакъ хиннилга.

— Из-м хьох кхерилга мара, кхы хIама даьра дацар! — йоах гIайггIане Бикатус.

Iалисултана пенаца хьалъулла ший топ Iоэц.

— Кхоанарчоа сона ер кхача тоъаргба, — хьоарчаяь хIама хьаэц цо, — хIаьта ломма фуннагIа ена а, хIама тIехьа яхьар Iа сона.

— Мегаьд, — аьле мар накъа воаккх Бикатус.

— ШОРТТА да!—аьле, ахча тIорме чу юха а Iочудолл Женяс. — Билет аз эцаргда.

Кхоккхе а хьалгIовтт уж.

— Тийшаьболх-м бергбац Iа? — хетт Махьмуда фонара сердалонгахьа Женя юхьмараш дIатIа а ерзаяь, кIирвенна цунна бIара а хьежаь.

—Аз сай наьнах дув буъ хьона!— аьле тешшаме жоп а деле, тIорми а ийцаь дIайода Женя.

БИЙСА. Махьмуд барзкъаш дIа а даьхе метта Iовуж. Нана дIатIайода цунна, тIера ювргIа Iо а баьккхе, кисе гата тIадулл кIаьнка.

— Иштта сапаргIатагIа хургья хьона... — Махьмуд беззаме бIарахьеж нанна, тIаккха цIаьхха шийна IотIа а эзаь, мархIа йолл цо из.

— Массаза а, массаза а хьо сайца хилар ма чIоагIа ловр-кх сона а! — йоах цо шорттига.

— Фу дувц Iа? — йоах Бикатус саькх а яьнна.

— Иштта, — жоп лу кIаьнка.

Цунна барт а баьккха, нанас лампа йоаю.

IУЙРЕ Грознера вокзал. Дийлхача догIах къегаш я кхера техаь йола майдане. ТIаух файтонаш, наг-нагахьа автомобилаш.

Вокзале доаллача сахьато хьахьувкх ши сахьат далар.

Вокзала юхxе вIашагIкхет Женя, Вадик, Махьмуд. Вадик кегабенна корта а болаш ва, цун бе хьоарчаяь хIама йоалл. Женя селхан шийга хинна тIорми а эгабеш я. Из хоза кийчъенна кертах ехк хьекхаь я. Махьмуд ший керда костюмилг а тIаювхаш ва. Бе — чамданг йоалл. Махьмуда укх тIеххьарча бус дегI деча санна хеталу. ЧIоагIа сахьувзаш, фу хилар хьох, аьлча санна, бIарахьеж из хьатIайоагIача Женена. Цкъа цхьанненеи тIаккха вокханнеи духтIавала гIертача хьисапе бIарахьежаш латт Вадик.

— Билет уккхаза долла деза...

— Женяс Махьмуда наькха тIарча киса долл билет, хIаьта вокха киса ахча долл. — Ер согара сайгара да хьона! ТIаккха ер, — Махьмудага письмо дIакховдаду цо, — са наьна йиший Варе адрес да хьона. ЧIоагIа дика саг я хьона из! Укхаза — кхача боалл хьона... — дIалу тIорми. Къахьат даттI. Гучайоал пирожкаш, кIолд, нарс...— Хьа вагон — пхелагIъяр я. Тхо-м товарни машина тIа хьежаргда.

— Кхоана наьнага дIааргда Iа... Даьга — Iимад ма яккхала... — йоах Махьмуда Женега. Цо, йист а ца хулаш, корта лестабу, кулг а лаьца Вадик товарни станце дIаувзаву Женяс.

ВАГОНА тIа «Тифлис — Москва», аьнна йоазув доалл. ТIеххьара пассажираш хьалтIаховж. КхозалагIа гургал тох. Махьмуда ший билет дIахьокх.

— Хьо хьанцав? — хоатт проводницас шиш боллаш. — Мича вода хьо?

— Со хьоца ва! — жоп лу Махьмуда велавенна а волаш.

— Наьци Вари йолча Москве вода!

— Хьайла хьога! Тамаш йолаш нах ба хIанз бараш! ХьатIавала! ХьатIавала! Хьо санна вола кIант-м фуннагIа даь а дIавига веза.

Машин йолалу. Шо-шоай нах накъабаха баьккараш машинаца Iобоалалу. Станцера гIишлонашта юххе гIолла тIехвоал Махьмуд. Ер я товарни а! Гой дIа латт Женя а Вадик а. Ма зIамига хеталу уж. БIаргавайра царна Махьмуд! Кулгаш лостадир... НаIарга латтача проводница букъа тIехьашкара юха кулг а лостадаь жоп лу царна Махьмуда. Машин городах арайоал. Мехкдаьттан дахчан вышкаш. Махьмуд, дог а чIаьхка, вагона чу дIачувода...

ВАДИК, ког а хоарцаш, велх. Женя, фу дергда ца ховш, ехаь я.

— Ма велха! Са наьна йиша дика саг я! — йоах цо Вадикага, сенна йоах а ца ховш.

— ХIаа, цун даьна ер дIахойя — иразз дайнад вай! — яхаш велх Вадик.

— Хайта йиш яц! — йоах Женяс. ЦIаьхха цун бIаргашка а хий кхохк. ТIаккха ший велхар соца а даь, Вадика команда лу:

— Елха сенна елх! Йолле!

ПЕНАХ сахьат улл. Цо пхи сахьат далар хойт. Бикату коа-наIарга йода. Сагота я из. Лоалахарча коа-наIарах аравоал Павлов.

— Хьа цIенда-м тховсар балха ма вий, хьанга хьежаш я хьо?

— КIаьнк чуненавац... — йоах Бикатус.

— Муме? — хетт Павловс.

— БоккхагIа бараш-м юрта бахабар... Махьмуд Iурра денз чуванза ва.

— ХIа! Из-м цхьаннахьа халха вувлаш лела хургва. ХIанз а ха мича хьаь яхай вайна. ЧувоагIаргва из-м.

ПАРОВОЗА вагоний чархаш ташташ деш, кхесташ я. Вокзал. Iаьржача алапашца яздаь да: «Минеральные Воды».

БОАД болаш латт. Хьийдда улицагIа йода Бикату. Коа-наIарах тата ду цо. Арайоал кхалсаг.

— Шун кIаьнк цIагIа вий? — яхаш хетт Бикатус.

— Ва, хIана ях Iа? — аьле жоп лу кхалсаго. Аьссала цунна тIеххьашка хьаотт Вадик.

— Тахан хьоца хиннавий Махьмуд? — хоатт цунга Бикатус.

Хиннавац, аьле, корта оагабу Вадика.

БИКАТУ едда Шолжа йисте йода. Хи йистте баьтIа гобаьккха дийша а дийшаь шоайла хабараш а дувцаш дада маIа бераш.

— Бераш, тахан ловзаш шуца хиннавий Махьмуд? — хетт царга Бикатус.

— А! Из тхона бIарга а вайнавац тахан! — аьле цхьатарра йист хул бераш.

БИЙСА. Коа-наIарга гулбенна кхалнах латт. Фонарь. Йоазув: «Поселянская 67». ТIехйоал трамвай. Остановкера бехе дIа-юха болх нах. Кхалнаьха лер.

— ТIеххьара трамвай...

— Iурра милицега дIаала деза...

Бикатуна улув — Вера Павловна.

— Хьайолле тханцига. Хьона бакъахьа хете, хьо йолча дIайоагIа со бийса яккха?

— А, а. Йолле, Вера, чугIо. Сона наб хIаьта а вета а кхетаргьяц, — йоах Бикатус.

СИХА кхест цIер-машина чархаш. Купе чу, шоллагIча тархе тIа тхьайсаь улл Махьмуд. Сатийна дац цун тхьовсар. ТIера юврагIа Iобоал цунна. Лохерча тархе тIа уллача къонахчо хьал а гIатте юврагIа тIанийсбу кIаьнка. Дехьа уллача кхалсаго хетт:

— Мича кхаьчад вай?

— Ростова кхаьчад, — жоп лу къонахчо.

Корах бIаргагу цхьаккха саг а воацаш йола станцен хьалхашке.

— Даьлла ма тамаш я-кх цхьацца болча дашышка-ноаношка! Кхоачаш агара а далалехь ер санна дола бер дIа а хийце багIаций... — яхаш латккаш яр кхалсаг.

— Кхы нах боацача мичав из. Гобаькхха нах ба. Массане а бIарг локкхаргба цунга-м! — йоах къонахчо, ший метте юха Iо а вужаш.

СА ТОССАШ доагIа. Цхьаь коанаIарга латташ я Бикату. Гой, из эттача боларах улица новкъа дIайода. НаIарах тата ду. Пенах хьалтехаь йоазув доалл: «номер 5 йола юкъера школа». Воккха саг-хьахо аравоал. Шийн аьшка гIадж пхьарсах Iо а эллаь, гIаьле хьоарчаеш воал хьахо:

— Фу таташ да Iа дераш, сесаг!

— КIаьнк чуневавац са сийсара... Укх школера ва из... — йоах Бикатус чIоагIа са а детташ.

— Далла ба хоастам, хIанз ремонт хиларах уж боацаш кIеззига сатийнад тха.

ВЫВЕСКА: «Музыкально-хореографически школа». Бикатус наIарах тата ду. Кизга наIарех гучавоал тхьайсаь иллачара сомаваьнна хьахо.

— Таташ хIана ду Iа? Саг вац укхаза. 9 сахьат даьлча мара хьеллац контора... КIордадаь шо, кхыметтел набарах а шоай мехкарех балериннаш хилча санна хет шоана!..

МАЬКХАШ ю цех. Кулгаш Iо а даха латт Бикату.

— Хиннавац, нана, укхаза-м. КхоалагIа ди да ахча дIа а нийцаь из укхаза юха ца воагIа. — Бикату йист а ца хулаш юхаласт. — Сагот ма де Iа! Из-м хьакъал долаш кIаьнк ва. Вовргвац хьона! — йоах Коляс.

Бикату завода наIарга я. Гудок Iах. Болхлой сихха заводе дIачуух. Царна юкъе гIолла, оагIув а боахаш духьал хьаара воагIа Iалисултан.

— Фу даьд хьона? — хетт цо унзар а ваьнна.

— Селхан денз чуванза ва Махьмуд.

— ХIа, цунна хилда!

— Ма серда! Баьккха ваьннав хьо хIанз! — аьнна мухь боал Бикатуйга.

— Йолле чу. Сагот ма де. Аз милицега телефон тохаргья. Корорrва из-м. Йолле... — йоах Iалисултана цIаьхха ший гIар хийца а хийцаь, из тее а гIерташ.

Бикату дIайода.

Цар хабар хезар гаьна боацаш латтача кхалнаха. Уж Бикатуна хьатIабоагIа. Царех цхьанне йоах:

— Лозабаь нах кхувсача метте хиннайий хьо? Машино лозаваь цхьа кIаьнк венав йоахар цига селхан!

Иш йохара узам боал Бикатуга. Из унзаръяьнна бIарахьеж кхалсага, кулгаш хьатIатох цо ший юхьмаршта.

БОЛЬНИЦЕ унахой тIайибеш дола цIа. Бикату хьачуйоал. ДIа-юха хьеж из.

— Хьо хIана енай? — яхаш хетт цунга кIай кхоллар а дувхаш йолча цхьан йоIо, гIулакха кийча а йолаш.

— Мичав са кIаьнк? — хетт шорттига Бикатус.

— Сона-м хац. Ност йийна цхьа кIаьнк воалаваь укхаза. ХIаьта цун нана — гой дIа латтар я. Далла ба хоастам, кхы саг воалаваьвац тхо долча-м... — чIоагIа гIайгIане яха латтача кхалсагагахь дIаерз Бикату. ХIанз духхьашха хий кхохк Бикату бIаргашка. Хийццаь цун басилгашта гIолла Iоух хий.

— Са вар мичав хIаьта? — хетт цо шорттига борд-бордах.

(ДIахододар хургда.)

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

„Робинзон Крузо" нохчий меттала

Нохч-ГIалгIай книжни издательствос нохчий меттала кепа а теха арахийцад цIи хезача английски писатела Даниэл Дэфос яздаь «Робинзон Крузо» яха книжка.

Эггара хьалха из книжка арахийцар 1940 шера переводчика Шерипов Денилбека нохчий меттала а даькккха.

ХIанз юха арахецаш дола книжка хоза кийчдаьд Грознерча художника В. В. Боголюбовс.

«Робинзон Крузо» нохчий бераша а кагирхошта а дика совгIат да.

З. МУТАЛИБОВ,

Нохч-ГIалгIай книжни издательствон нохчий редакцен старши редактор.

Беза хьаьший

Массехк ди хьалха спектакль оттаде Гудермесе баха хилар республикан теникий театра артисташ. Цига цар бераштa хьекхар «Тимури цун командеи» яха спектакль.

ЧIоагIа гIаддигар бераш цу спектакло.

Кастта гастролашта Баку гIоргда театр. Тхона дика хет цун цига аьттув баьлча а дIахо йодача хана каст-каста Гудермесера кагий зрителаш болча театр доагIаш хилча а.

А. СЛАУТЕНКО.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккхача зала чу — «ВАХАР УЛУВ ГIОЛЛА ТIЕХДАЬЛАР».

Долалу: 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22 сахьат даьлча.

№ 1 йолча зIамигача зала чу — «ВАХАР УЛУВ ГIОЛЛА ТIЕХДАЬЛАР».

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30, 22.30 сахьати минути яьлча.

№ 2 йолча зIамигача зала чу — «ВАХАР УЛУВ ГIОЛЛА ТIЕХДАЬЛАР».

Долалу: 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21 сахьат даьлча.

№ 3 йолча зIамигача зала чу — «УТРАЧЕННЫЕ ГРЕЗЫ».

Долалу: 11.15, 15.15, 19.15 сахьати минути яьлча.

«КХОАЧАШ ЦА ХУЛАШ ЕХА УЙЛАШ».

Долалу: 9.15, 13.15, 17.15, 21.15 сахьати минути яьлча.

Родина яхача кинотеатре

Iан зала чу — «ВАХАР УЛУВ ГIОЛЛА ТIЕХДАЬЛАР».

Долалу: 9, 10.50, 12.40, 14.30, 16.20, 18.10, 20, 21.40 сахьати минути яьлча.

Ахкан зала чу — «ФЕЙЕРВЕРК».

Долалу: 19.30, 21.15 сахьати минути яьлча.

«Сердало» газета редакцен коллектив дега чIоагIа халахетар а хинна кодам бу Iилман болхло волча ОЗДОЕВ Iаддаразкъий ИбрахIимга еннача цун нанах.

ОЗДОЕВА ЕлгIазах.

Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама институтан коллектив дог лазарца кодам бу Iилман лакхарча болхлочунга ОЗДОЕВ Iаддаразкъий ИбрахIимга цун еннача нанах

ОЗДОЕВА ЕлгIазах.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхамеча секретара — 2-25-72; корректорске — 2-30-91; партийни вахарен экономикни отделий — 2-25-72

СФ01281

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, НГIАССР, г. Грозный, Революцин проспект 30/3.

Заказ № 2788